

COLEGIVNEA
CSFETEA

N. GANE

SPICE

EDIȚIA II

BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE ARTĂ * C. SFETEA
* GRAFICE ȘI EDITURA
96, Str. Lipscani, 96

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITĂȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 12291 Format

No. Inventar 14207 Anul

Secția Raftul

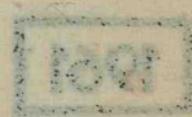
~~TIV. 14323~~

~~TIV. 12291.~~

SPICE

b 309405

DE

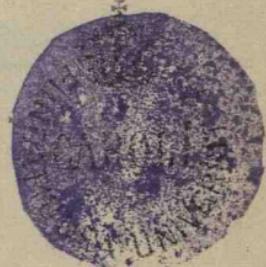

N. GANE

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

EDIȚIA II

17.207
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Donațiunea Maioresc

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE * * * * *

* * * * * GRAFICE ȘI EDITURA

96, Strada Lipscani, 96

1910

C. SFETEA

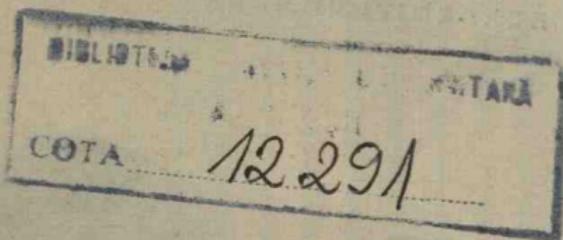
859-32

CONTROL 195

CONTROL 195

1961

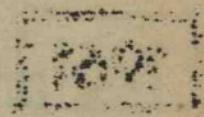

RC III / 05

B.C.U. Bucuresti

C17207

CIUBUCUL LOGOFĂTULUI MANOLE BUHUS

CIUBUCUL LOGOFĂTULUI MANOLE BUHUŞ

În vremile cele bătrânești, vremi de belșug, pe când boierii sedeau la moșiile lor și vara și iarna, fără altă grijă decât grija câmpului și a gospodăriei lor și aveau hambarele, coșarele și cămăriile totdeauna pline cu cele trebuitoare la o casă boierească, trăia la moșia sa Buhușul, logofătul Manole Buhuș, boier de neam mare, bogat și cu dare de mâna.

El purta antereu lung până la călcâiu, brâu la mijlocul trupului și fes roșu cu canaf albastru pe cap. Când eșeau la câmp sau mergeau să-și viziteze vecinii, îmbrăcă peste antereu o giubea blănă sau numai căptușită, după cum era timpul și peste fes puneau o pălărie neagră cu margini late.

Tot luxul lui de bogăție nu se învederă decât în scumpețea blânurilor, a mătăsurilor din care

își croia antereiele și a șalurilor turcești din care își făcea brâiele.

Înținsele lui holde și imașuri erau acoperite cu pâne de tot soiul, cu turme de vite și herghelii de cai din care își umplea grajdul; pivnițele-i găseau de poloboace cu vinuri vechi de Odobești și Cotnari și în ogradă furnică un sălaș întreg de țigani din care își alegea slugile. Mai avea apoi sub stăpânirea lui un taraf de läutari care îi cântau de inimă albastră în zilele când avea musafiri la masă, ceeace i se întâmplă foarte des, pentru că în casa lui, casă mare, încăpătoare, se trăia ca în sâmul lui Avram, în mijlocul unui belșug unde totul era de-a gata, totul venea la timp și unde nu întâlneai decât voie bună și inimi deschise. Căci conul Manole Buhuș era în toată puterea cuvântului un om cum se cade, om al lui Dumnezeu, darnic, glumeț, bun la inimă, și pe al cărui cuvânt puteai zidi o cetate; însă avea cusurul că era din firea lui grabnic la ocară și la pedepse ca toți acei deprinși de mici a porunci și a fi ascultați.

Dacă se întâmplă că, scos din răbdare de neascultarea sau obrăznicia vreunui țigan, poruncează să i se dea câteva bice la scară după obiceiul de atunci, tot el îl chemă apoi la dânsul, îl mustrează cu cuvinte părintești și de multe ori cel bătut, dacă își recunoștează greșala, nu se întorcează dela el cu mâna goală.

Conul Manole eră însurat cu o femee de asemenea a lui Dumnezeu, deșteaptă, bună gospodină și spornică la treabă. Unde n'o căutai o găseai scuturând, grijind, făcând rânduială și înveselind casa cu ochii ei cei mari, negri, care avu-se în tinerețe mult vino 'ncoace, după cum spunea conul Manole la chefuri. Un bujor de băiat, singurul copil ce-i dăruise Dumnezeu după o căsătorie de șasesprezece ani, fu aşezat într-o școală la Paris și lipsa lui eră, pot zice, singurul nour ce întunecă cerul conului Manole în traiul lui dela moșie.

De altfel ar fi dus ca totdeauna viață patriarhală, tihnită, fără să-și numere zilele, dar gândul ii rătăcea mereu departe, hârt departe colo peste hotare la iubitul lui moștenitor pe care nu-l văzuse de doi ani și somnul începea să-i fie neliniștit. Într'o noapte chiar a avut un vis urât care l-a făcut să sară ars din pat și l-a hotărît să plece numai decât și cât mai degrabă la Paris.

Călătoria până la Paris nu eră pe vremea aceea o jucărie. Trebuia cel puțin o lună să ajungi până acolo, căci în străinătate nu erau drumuri de fier decât dela Cracovia înainte, iar la noi nu erau nici măcar șosele. Trebuia, vorba ceea, să-ți faci testamentul la plecare. Dar inima de tată nu cunoaște piedici când dorul o atrage. Deși știă un pic de franțuzească cât să nu moară de foame între franțuzi, își angaja totuși un tălmaciul franțuz

ca tovarăș care să-l călăuzească în lunga lui călătorie.

A pus vreo zece zile logofeteasa ca să-i pregătească cele trebuitoare pentru drum. Când însă crezù el că toate erau acum prevăzute și puse la geamandan, încât nu avea decât să ordone închiderea poștalioanelor și să plece, deodată femeea lui îi observă:

— Da bine, Manole dragă, ai să mergi în străinătate cu îmbrăcămîntea asta?

— Da cu care?

— Apoi nu te gândești că are să se uite lumea la tine ca la urs? Pe acolo nu se poartă antereie și giubele.

— Care vra să zică ar trebui să mă îmbrac nemîște...

— Negreșit, asta e și părerea d-lui Ernest care are să te întovărășească.

— Hum!... să mă schimosesc acum la bătrânețe; asta nu-mi prea vine la socoteală. Dar la urma urmei poate că ai dreptate. El ținea seamă de părerile totdeauna bine cumpăname ale femeii lui.

Astfel dânsul comandă să i se facă trei rânduri de haine europenești mai subțiri și mai groase pentru toate timpurile, și când croitorul île aduse, se îmbrăcă în noul său costum de voiaj și se puse în fața unei oglinzi.

— Halal, îmbrăcămîntă, zise el pufnind de râs,

parcă-s un Neamț calic de cei care scoț măsele la iarmaroc. Băiatul n'are să mă mai cunoască când m'o vedea la Paris.

— Toate-s bune și frumoase adause el, dar dacă am primit să mă fac de râs în haine aşă caraghioase, nu voiu primi niciodată să mă desfac de ciubuc și de cafeaua mea turcească cu caimac.

În adevăr, pe lângă merindele cu care femeea lui îi ticsise boccelele, îi puse și un felegian anume pentru cafea cum și trei ocale de tutun turcesc, iar ciubucul cel de iasomie cu imamea de chihlimbar îl luă boerul în mâna ca să-i slujească și de baston.

— Când n'oi pufăi dintr'ânsul, m'oi apără cu el de câini, zicea conul Manole glumind.

Vai! Ciubucul eră să-i slujească cu totul pentru altă întrebuiințare.

Apoi când sosi ziua cea mare hotărîtă pentru plecare și trăsura cu opt poștalionii suri trase la scară, conul Manole își sărută soția, își luă ziua bună dela slugi și se suie în trăsură având la stânga pe Franțuzul Ernest iar în capră pe vătavul de curte și pe Ciordilă Țiganul. Acest din urmă avea să întovărășească și să slujească pe stăpânul său în tot timpul călătoriei.

Surugii plesniră din harapnice; cei opt poștalionii suri bine hrăniți și iuți de picior, înhămați în sir porniră prin poarta curței în trap mare, și

după o jumătate de oră de mers spornic, conul Manole Buhuș pierdut din vedere satul și casa boierească de pe moșia Buhușul, unde nu avea să se întoarcă decât poate peste vreo șase luni. Câte nu se pot întâmplă într'atâta amar de vreme!

Deși atras puternic de dorul copilului, totuși conul Manole se simțea îngrijit de un drum aşa de lung în țări străine ne mai umblate de el, locuite de alte neamuri, cu alte legi și obiceiuri, vorbind alte limbi și închinându-se la alți sfinți. Pe fața lui se vedea întipărītă teama necunoscutei; fața însă mohorită a țiganului strălucea de veselie. Avea să rog, să vadă atâtea târguri și atâtea minunății nemai pomenite. De bucuros ce era țiganul, nu avea astămpăr pe capră, parcă-i pusese cineva urzici în pantaloni; încăt a trebuit boerul de vreo două-trei ori să-i zică să se liniștească.

La frontieră conul Manole Buhuș era căt pe ce să se pue în gură cu un gulerat de vameș austriac, care îi cerea o sumă necrezut de mare pentru acele trei ocale de tutun ce luase cu sine. A intervenit însă Franțuzul care l-a domolit și l-a făcut să plătească. Ce vreți, conul Manole nu era deprins a se supune la legi și regulamente, a plăti dări și accize, căci în Moldova noastră bine-cuvântată pe atunci boierii erau scuțiți de orice soi de dări și havalele. El n'a călcăt niciodată

pragul vreunei dregătorii publice; iar în casa lui, ferească Dumnezeu, nu s-ar fi înfățișat vreun obraz al cărmuirei decât doar cu spinarea încovoiată pentru a sărută mâna soției lui și a-l felicită de ziua onomastică sau de alte sărbători mari. Un chinovnic, un vameș, un privighitor de ocol, un căpitan de panțiri nici nu îndrăznea să se pue jos dinaintea lui. Cum dar eră să nu-i pară ciudat că guleratul de neamț îl silește să plătească încă odată prețul tutunului. Ei, Doamne, prin câte alte vămi aveă să mai treacă tutunul până să ajungă la Paris și de câte ori eră să i se mai ia prețul! Dar fie că făceă. Pentru tabietul boerului nu se drămăluiesc paralele.

Odată intrați pe pământul austriac, surugii au lăsat din porunca stăpânului caii la trap moale, mărunt, pe șoseaua cea mare a Bucovinei, căci drumul eră lung până la Cracovia unde începea calea ferată spre Viena. În fiecare zi el făceă câte două popasuri, se îngrijea ca poștalionii să fie hrăniți și adăpați la vreme și noaptea se odihnea la otelurile ce întâlnea în cale.

Câte zile a mers el aşă dealungul Bucovinei și Galiției prin toate satele și târgurile ce străbăteau șoseaua, el singur nu mai ținea minte; le pierduse numărul. Prin fiecare sat însă, și mai cu seamă prin târguri, siragul cel lung de poștalioni făceă mare zgromot. Toți locuitorii: bărbați, femei, copii, cătei și purcei ii eșau în cale mirați,

să vadă asemenea alai de înhămătură condusă de doi surugii năbadăioși, în haine de abă albă cu fireturi negre, și care săltând pe řea pocneau din bice și chiuiau cât le luă gura. Așă năzdrăvănie nu se mai văzuse pe meleagurile acelea.

În Lemberg eră boierul cât pe ce să aibă iarăși oarecare daraveri cu poliția, care îi opri trăsura în loc și ordonă surugiilor să nu mai chiui și să nu mai bată din harapnice, pentrucă provoca neorîndueli pe stradă, sperînd caii dela celelalte trăsuri.

— Tară calică ! ziceă logofătul Buhuș, cuprins de un adânc dispreț pentru Nemți. Auzi mă rog, nu încap pantofarii de caii mei !...

A mers cât a mers logofătul din popas în popas, din târg în târg, trei săptămâni pline până la Cracovia, de unde a dat drumul trăsuriîi cù ordin să se întoarcă acasă sub privigherea vătavului, iar el cu Franțuzul și Țiganul a plecat cu drumul de fier spre Paris.

Drumul de fier a fost cea întâia mare surprindere pentru dânsul. Nu-și putea da el samă cum niște hardughii de case pe roate, aninate una de alta, pot să alerge nebune pe řine, fără cai.

— Drăcie nemțească, ziceă el, fără a i se micșură disprețul pentru aşă numiții pantofari, căci el nu admitea alt mijloc creștinesc de locomotivă decât acel apucat de la părinți. Eu nu-mi

dau poștalioni mei pe toate mașinele lor care suflă ca niște rable de cai oflicoși.

Și cu toate aceste, după ce se aşeză în vagon, unde mergea comod, fără să-l bată vântul, soarele sau ploaia și mergea tras de mașina cea oflicoasă mai repede de zece ori decât cu poștalioni cei iuți de picior, după ce văzù că în aşa zisa hardughie el poate să se miște, să se lungescă, ba chiar să și atipească câte odată, atunci începù să prețuiască drăcia nemțească, căci fără dânsa cine știe când ar fi ajuns la Paris să-și îmbrățișeze copilul și câte parale l-ar fi costat cei opt poștalioni ai lui.

Totuși, neavând încredere în vrednicia mașinistului și vroind a se odihni mai bine noaptele, el nu călătorea decât ziua.

E mai cuminte să stăm noaptea pe loc, băgă de seamă el; când nu vezi nimic dinaintea ochilor multe se pot întâmplă: ba vorba ceea, se strică căruța 'n drum, ba s'aprinde o roată, ba își ieșe tâlharii înainte, ba dai peste o potae de lupi. Și dac'om ajunge adică cu șapte, opt zile mai târziu, ce pagubă avem de acolo, că doar nu ne alungă Turcii și nici n'avem termen de judecată la Paris.

Boierul de altfel judecă bine, când te gândești mai ales că el niciodată nu pusese piciorul peste hotar și că faceă astă călătorie cu vreo opt zeci

de ani în urmă pe când nu erau căile ferate aşă bine organizate ca acumă.

La frontieră Bavariei a mai avut el o mică te-vatură cu vameşul, care a fost mult mai aspru în canoane decât cel austriac. Bavarezul, după ce i-a luat iar vamă pe tutun, i-a deschis toate lăzile, i-a scuturat toate rufelete, i-a desfăcut chiar sacul cu merinde unde, închipuîţi-vă lucru neaşteptat, a dat peste o legătură care răspândeâ un miroș atât de acru și neplăcut, încât a început Neamțul să strânute.

— Fui Teufel, strigă el, *was ist das für eine schweinerei?*

Eră o legătură cu țări pe care i-o pusese cu-coana între provizii. S'a strâns tot nemăritul împrejur și se uită la el ca la o dihanie sălbatică, neînțelegând cum poate un om să mănânce asemenea spurcăciuni care cărneau din loc nasurile nemășteți.

Atunci vameşul indignat, îngrețoșat aruncă hârtia cu țări jos pe podele fără să mai ceară voia boierului, iar acesta, țâfnit de aşă obrăznicie, simți sângele că i se sue la cap, și prin o mișcare nervoasă, necugetată, ridică ciubucul în aer ca să-l pocnească. Noroc că Ernest Franțuzul îi opri mâna până a nu cădeâ pe spinarea Neamțului; de altfel cine știe ce helea și-ar mai fi stârnit pe cap. Cu toate aceste dânsul a fost condamnat la cincisprezece fiorini amendă pentru gestul său a-

menințător cum și la confiscarea țărilor cu pricina.

Dar i-ai țării dacă ai de unde. Ciordilă Țiganul, profitând de confuzia produsă de stăpânul său, prin ridicarea ciubucului, șterpelii hârtia cu țări de jos fără să bage niminea de seamă și o ascunse bine în buzunar.

Mare a fost cheful boerului când, după plecarea trenului, Țiganul i-a arătat țării. A plătit el un straf de 15 fiorini, dar și Neamțul a fost păcălit. Însă temându-se să nu aibă acelaș bucluc la celelalte hotare, conul Manole a aruncat țării pe ferestră spre marea supărare a lui Ciordilă, care ar fi preferit să-i mănânce.

A mai mers aşă o bucată de drum logofătul Buhuș în colțul lui de vagon clasa I-ia, picior peste picior, cu gândul la copil și cu ciubucul la gură, având în fața lui pe Franțuz și în colțul opus al vagonului pe Ciordilă, care și el aștepea din vremea în vreme; și ar fi mers aşă liniștit dacă la fiecare hotar nu l-ar fi tras Nemții de mâncă pentru vama tutunului care se scumpise acum amarnic.

Dar nu-i era lui atâtă de bani, că avea de unde plăti, cât de felul puțin politicos cu care gulerații de vameși îi cereau plata fără să se sfiască de rangul lui de logofăt mare care călătoarează, mă rog, cu tălmaciul și cu fecior.

— Ce calicie căptușită cu obrăznicie, ziceă logofătul ! Unde se pomenește aşă ceva la noi !

La una din stațiile mai mari se urcă în vagonul lui un domn care trebui să fi fost un om însemnat, judecând după lumea care venise să-l salute la ușa vagonului și după numărul geamandanelor ce avea cu el. Boierul nostru, care sorbea din ciubuc îl privi de sus până jos cu cel mai adânc dispreț. Toți Nemții în ochii lui erau niște calici care mănâncă șoareci, scot dinși la iarmaroace și joacă pe fringhie.

— Cine dracul ni l-a adus și pe ăsta aici să ne strâmtoreze, zise el cu glas morocănos adresându-se Franțuzului.

— Nu vă supărați, boerule, răsunse străinul într'o românească destul de răspicată ; dacă vă duceți mai departe, apoi deseară o să scăpați de mine.

N'a fost proastă mirarea și tot odată bucuria boierului, când l-a auzit vorbind limba lui, el care de la plecarea din țară nu o mai auzise decât din gura Franțuzului și a Tiganului.

— Da bine, d-voastră sunteți de la noi, dacă nu vă este cu supărare ?

— Ba nu, sunt proprietar din Bucovina, baronul Andrei Tabără.

— Și eu logofătul Manolè Buhuș, proprietar din Moldova...

Amândoi se închinără și se strânseră de mâna ;

apoi boierul care avea ciubucul de curând aprins cu o bunătate de caimac ale cărui fire spânzurau peste marginile lulelei, își scoase basmaua de mătase din buzunar, șterse bine imameaua cea de chihlimbar și oferi ciubucul baronului. Asta era cea mai mare cinste ce făcea el de obicei vreunui musafir pe care vroia să-l deosibească.

— E tutun turcesc, Bectemis de doi galbeni ocaua, adause el cu oarecare mândrie, dar acum mă ține de trei ori mai scump cu vămile prin care am trecut.

— Apoi aşa e pe aicea, răspunse baronul fumând cu poftă din ciubuc, biruri cât păr pe cap: bir pe ferești, pe ogiaguri, pe cai, pe câini și pe câte nu-ți mai trăsnește prin minte. Îți ia jumătate din venit.

— Auzi, mă rog, răspunse boierul moldovan mirat! De aceea, când le încape câte un creștin ca mine pe mâna, caută să-i ia și pielea de pe dânsul. Iaca am stat numai trei zile la Beciu¹⁾ și am cheltuit atâtă cât aș fi ținut casa mea din Buhuș trei luni.

— Incaltea v'a plăcut Beciul?

— Ce să-mi placă, baroane; încotro te întorci, case 'nalte cu șapte rânduri, uliți strâmte, îngheșuală mare de lume și n'auzi vorbind decât nemăște. M'am dus la palaturile împărătești crezând

1) Viena.

c'o fi ceva de ele. Când colo ce să văd, niște vechituri afumate. Proaste acareturi pentru un cogemete Impărat!

Baronul zâmbi pe sub musteață, auzind vorbind astfel pe acest tip de moșier original, necărturar, și care nu ieșise niciodată din vizuina lui. Avea un fel de farmec logofătul Manole în simplicitatea lui care plăcea baronului. Acesta, deși om subțire și purtat prin lume, se simțea atras de felul de a fi, aşă dintr'o bucată, al boerului moldovan, de față lui deschisă luminată de doi ochi căprii plini de o naivă bună credință.

Au mers ei împreună până înspre seară, vorbind cu mult îndemn de una de alta ca și când ar fi fost niște vecchi prieteni din copilărie; iar când la o stație baronul s'a dat jos din vagon și a întins mâna boierului pentru a-și luă ziua bună de la el, acesta a simțit că parcă se desparte de un frate și i-a spus:

— Sănătate și voie bună, baroane! Să știi că după întoarcerea mea acasă am să-ți trimit la moșie, ca să-ți aduci aminte de mine, un harmăsar din herghelia mea, de soiul celor care calcă poșta într'un ceas fără să asude.

— Mulțumesc frumos, boierule, răsunse Bucovineanul. Și eu am să-ți trimet o vacă roșie care dă șeasesprezece ocă de lapte pe zi.

— Foarte mulțămim; să trăești!

A urmat o călduroasă strângere de mâna și

apoi s'au despărțit cei doi prieteni de o zi, ca să nu se mai întâlnească.

— Seamănă a fi de treabă om baronul ista, zise boierul după ce rămase în wagon numai cu Franțuzul și Țiganul. Îmi place că nu s'a nemțit.

N'a rămas însă neocupat locul baronului, căci la aceeași stație se suia o doamnă Tânără, frumusică, foarte elegantă și cu un aer de cumințenie, de nevinovăție, de-a fi zis că parcă atunci ieșise din pension.

— Uite mă rog, gândi boierul; pe cât sunt Nemții de hursuzi și de grobieni, pe atâtă Nemțocuța asta e nostimă. Trebuie să fie de neam bun.

Dânsa se aşeză în fața lui și parcă ar fi voit să ia în stăpânire întreaga canapea după boccelele și pledurile cele întinse.

— Ernest, zise boierul, copila asta, precât înțeleg, are să doarmă aici în wagon. Să-i dăm canapeaua să se odihnească.

Tu treci în alt wagon și când vom sosia în orașul unde trebuie să petrecem noaptea vei veni să ne trezești.

— Prea bine, răspunse Franțuzul, și ieși din wagon.

Înserasă de-a binele și străina căută acum să-și așeze culcușul. Atunci conul Manole îi făcă semn că-i cedează toată canapeaua, iar ea, cu cel mai plăcut zâmbet, îi mulțumi în limba ei privindu-l cu niște ochi albaștri plin de recunoștință.

Bucuros că a putut să facă un bine gingeșei călătoare, boierul, care era de altfel foarte îndatoritor pentru sexul frumos, se ghemuia în colțul lui, și legănat de mersul trenului prinse să se gândească la fel de fel de lucruri: la copil, la curțile lui din Buhuș, la poștalionii lui cei suri; apoi se mai uită din când în când la vecina ai cărei ochi albaștri năzuiau parcă să străbată prin acoperișul vagonului spre seninul cerului; și aşă, pribegind, cu gândul dela una la alta, privind când ochii, când talia, când piciorușele ei cele mici care ar fi încăput în palma boerului, i se pără de la o vreme că frumoasa străină se învăluie într'un fel de ceață, se topește, se transformă într'o vedenie străvezie, aşă că, furat pe nesimțite în lumea visurilor, începu de-a binelea să horăiască.

Cât o fi dormit aşă nu se ştie, dar deodată a tresărit la auzul unui mare zgomot; uşa vagonului se deschise, și Ernest se înfăţişă ca să-i spue că a sosit în oraşul unde trebuiau să se opreasă pentru timpul nopţii.

În acel moment conul Manole, deșteptat din somn, văzut un lucru nemai pomenit, un lucru care-l făcuse să holbeze niște ochi aşă de mari încât ai fi crezut că au să iasă din orbite, văzut, Sfinte Pantelimoane, pe gingeșă, pe frumoasa străină, cea cu ochii rătăciți în seninul cerului, în brațele

lui Ciordilă Țiganul, sărutându-se împreună ca doi hulubași.

Închipuiți-vă ce a trebuit să fulgere prin gândul logofătului.

În aceeași clipă el croi cu ciubucul pe Țigan, scuipă în obraz pe zâna cea cu ochi albaștri, se dete iute jos din tren împreună cu Ernest și cu eroul Ciordilă, care nu știă cum să se desvinovățească, iar zâna umilită, rușinată, rămase singură în lumina îndoioasă a wagonului.

— Auzi coțofana, să aibă obrăznicia să se pupe cu madama dinaintea mea, strigă furios conu Manole.

— Să trăești Măria-ta; nu sunt vinovat, răspunse Țiganul plin de frică; ea a venit la mine nu eu la dânsa.

Ș'atunci... dă... m'am lăsat să mă pupe, ca să nu fac vuet să vă trezesc.

— Aferim muere!... Și eu care am crezut-o sfântă ca o mironosită și m'am grăbit să-i fac loc să se odihnească. Bre! Bre!... În ce țară suntem!...

Însfărșit, ce să mai lungesc vorba însirând diferitele lui întâmplări de călătorie. Iată-l într'o bună zi intrat în gara de la Paris, unde îl aştepta cu nerăbdare fiul său pe care nu-l văzuse de doi ani. Tânărul ii sărută mâna cu ochii umezi de bucurie, iar dânsul îl sărută pe frunte, păstrându-și sângele rece și tonul măsurat ce a avut totdeauna

față de copil. Era puțin demonstrativ boierul în exprimarea sentimentelor sale părintești, dar numai el știa cum i se bătea inima.

O lună și mai bine a stat boierul în Paris într'un apartament pregătit de fiul său, compus din trei odăi: una pentru el, alta pentru Franțuz și a treia mai mică pentru Ciordilă. În acest timp Tânărul Buhuș l-a purtat mereu în toate părțile, ca să-i arate curiozitățile și frumusețile orașului, dar bătrânul nu se prea entuziasmă la vederea lor. Le ntelegea, nu le ntelegea, el treceă repede pe dinaintea lor și nimic nu-l scormolea la inimă. El nu avea ochi și suflet decât pentru pădurile, dealurile și câmpurile în care trăise în larg din copilărie. Aici se simțea străin, strimtorat, lipsit de huzuriri și micșurat în demnitate și gândul lui fără voie se întorcea mereu la plugurile cele în sase boi însirate pe brazdă și la lanurile cele în tinse de grâu, care se legănau în bâtaia vântului ca valurile de apă. Aici nu avea o gloată de slugi care să caute să-i ghicească gândul, nici odăile cele multe cu saltele moi pe divanuri ca să-l îndemne parcă la odihnă, nici cerdacul cel lung de jur împrejurul casei cu vedere largă asupra câmpului și a pădurii, nici vestiții lui poștaliioni suri, pe care îi visă căteodată și noaptea. Toate aceste îi lipseau și, dacă nu ar fi fost copilul la mijloc care să-l mai reție, el de mult ar

fi părăsit Parisul, întru atât îl încleștase de înimă dorul de acasă.

Ciordilă însă, din contră, era cu desăvârsire buimăcit de minunățiile ce vedea pentru prima oară la fiecare pas și stăpânul său nu-l mai putea strângă de pe uliți. Își cerea voie pentru un ceas și zăbovea două și trei, umblând lela încotro îl duceau ochii și căscând gura la toate vitrinele de prăvălii. Slujba, pentru care conul Manole îl luase de la aşă depărtare și cu atâta cheltuială, o făcea numai pe dor și pe plac. Răbdă boierul cât răbdă, odată, de două ori, de zece ori, până când într'o zi văzând că Țiganul nu se mai întoarce acasă, își ești din fire și porni să-l caute. Poftim găsește-l pe ulițele Parisului! E întocmai ca și cum ai căută un ac într'un car cu fân.

Dar dracul, care nu zidește biserici, îl scoase pe Țigan deodată năprasnic înaintea boerului și atunci poc — fără nici o vorbă îl și croi cu ciubucul peste spate. Când însă vroi să-i aștearnă o a doua lovitură, se văzut pe neașteptate înhățat de un comisar de poliție și dus împreună cu Țiganul la post.

Acolo zarvă mare. Conul Manole, prinț în flagrant delict de bătae ziua mare pe stradă, își dădea în franțuzeasca lui cum putea, îndreptările, zicând că Țiganul e robul lui și că are tot dreptul să-l bată fiindcă nu a fost ascultător.

La auzul cuvântului de rob, comisarul și cei-

lalți polițiști ce mai erau de față au prins să râdă în hohot.

— *Monsieur, il n'y a plus d'esclaves ici, râspunse comisarul; du moment qu'il a mis les pieds sur le sol de la France, il est devenu citoyen libre et indépendant comme vous et personne n'a le droit de le rosser.*

Boierul rămase mut, încremenit în fața acestor cuvinte de necrezut. Cum era cu putință că, fără învoirea lui, Țiganul să devie om liber ca și dânsul? În ce țară, Doamne Sfinte, venise el? Iar Țiganul, cu cât vedeă pe stăpânul său mai încurcat cu atâtă se făcea mai obraznic, se frecă mereu cu mâna pe spinare și se väicără parcă i-ar fi rupt șalele. Într'o clipă dânsul fu desbrăcat și căutat dacă are vreo leziune pe trup, ceea ce ar fi agravat situația boierului; însă din fericiere, ciubucul nu-l lovise în plin, ci-l ștersese numai alunecându-i pe spate fără să lase vreo văntăe, aşă că vaietele nesocotite și strâmbăturile Țiganului, care dădeau feței lui mohorîte un aer de tot caraghios, începură să indispuie pe comisari.

— *Allons, allons, mon garçon, calmez-vous,* îi zise acesta atingându-l ușor cu mâna peste umăr.

Ciordilă, care nu înțelesese nimic din vorbele comisarului, luă gestul acestuia drept mângâiere pentru usturimea ce, dragă Doamne, suferise și

se socotì îndreptărit să facă și mai mare larmă. Apoi boierul după ce-și infătișă pașportul, fu supus unui întreg interrogator la care asistă și tălmaciul Ernest chemat în grabă, iscăli un proces-verbal pe toate fețele și se văzù condamnat la treizeci lei amendă cu amenințare că la caz de recidivă va fi pedepsit cu închisoare.

— Bună și asta, gândi boierul întorcându-se acasă dimpreună cu Ernest și Ciordilă. Bine că am scăpat cu atâta într'o țară de haimana unde fruntea-i coadă și coada frunte.

Din ziua aceea Ciordilă, care pricepuse din dravera urmată că stăpânul său nu are voe să-l bată, crescù parcă cu o palmă mai mult. Altă mutră aveă el acumă față de dânsul, mult mai tanțoșă și mai îndărjită ca mai înainte. Se suise, vorba aceea, cioara în copac și nu vroia să mai știe de nimeni.

Slujba și-o făceà de mântuială; dese ori cizmele boierului rămâneau nevăcsuite, ciubucul necurătit; lipsea de acasă fără să mai ceară voie și dacă se întâmplă să auză boierul bătând în palme pentruca să-i steargă o haină sau să-i facă o cafea turcească, el nu se infătișă decât după ce se înroșeau bine palmele boierului, iar când se îndură să vie aveă aerul a-i zice:

— Da mai slujește-te și singur, că n'o să-ți cadă mâinele!

Conul Manole le vedeà, le simteà toate aceste

și înghițeă mereu la noduri fără să-i zică un cu-vânt de muștrare. Iși pusese strajă gurii și își încătușase firea, ca să nu mai cadă în ispită de-a-l desmierdă cu ciubucul.

Într'o țară ca asta fără nici un Dumnezeu, te poți așteptă la orce, gândeă el.

A mai stat vreo trei săptămâni în Paris și după ce și-a potolit bine dorul de copil a plecat îndărăpt, iuțit acum de un alt dor, dorul de acasă.

Călătoria lui la întoarcere n'a avut nici un interes ca să merite a fi descrisă. E destul să zic că a pus iarăși câteva săptămâni, mergând parte cu drumul de fier, parte cu trăsuri năimite, până să ajungă la hotar. Iar când însfârșit a călcat cu piciorul pe pământul țării, când a dat cu ochii de slujbașii dela vama moldovenească care l-au primit cu pălăriile în mâini și de poștalionii cei suri ținuți de dârlogi de surugii care veniseră dimpreună cu vătaful pentru a-l conduce la moșie, logofătul Manole Buhuș, simțindu-se la largul lui, s'a răsuflat adânc din piept și a strigat surugiilor și vătafului :

— Ia întindești-mi pe cioroiul ista jos, să-i dau o zacuscă de bună întoarcere.

Într'o clipă Ciordilă fu lungit la pământ și boierul scoțând luleaua dela ciubuc, ii așternu cu însuși mâna sa cincisprezece lovituri nu tocmai îndesate, căci era milos de felul lui, ci rari, tacti-

coase și bine numărate, intrerupe cu cuvinte ca de-al-de acestea :

— Ei, baragladină, îți aduci aminte de toate obrăznicile ce mi-ai făcut ?

Și dă-i.

— Cioroiule, ții minte de câte ori ai uitat să-mi faci cafeaua și să-mi văcsuești ciubotele ?

Și dă-i.

— Balaurule, ții minte de câte ori mi-am înroșit palmele ca să te chem și nu veneai, de câte ori ai lipsit de acasă fără învoie, de câte ori mi te-ai infățișat cu țigarea în gură și îmi dădeai fumul în obraz ?

Și iarăși dă-i, până se împliniră cele 15 ciubuce ce-și pusese boerul în gând să i le hărăzească. Țiganul însă n'a crâcnit un cuvânt în tot răstimpul cât ciubucul a căzut cadențat jos pe moalele trupului, ca să-i alunge mintea sus la căpățâna cea vîrtoasă, și aceasta poate pentrucă nu-l prea durea, sau poate că se temea să nu incideze mai mult pe stăpân, ori că se simția vinovat și că merită pedeapsa.

Scurtă vorbă, după ce Țiganul, cam amețit, se sculă dela pământ, se scutură de colb și își imbumbă pantalonii, boierul răcorit de năduhul ce înghițise atât amar de vreme, intră repede în odaia vameșului, luă un condei și o bucată de hârtie, scrise cu o mâna nervoasă câteva rânduri, își

puse apoi dedesupt iscălitura și pecetea ce purtă la lanțul ceasornicului și s'rigă pe vătaf.

— Na, dute, zise el, și dă hârtia asta în mâna Țiganului Ciordilă. E cartea lui de iertare din robie. Să se ducă unde l-or îndreptă ochii; la mine nu mai are ce căută. Dă-i și acești doi galbeni ca să aibă deocamdată de cheltuială până va găsi undeva să se hrănească.

Apoi el se suî în caretă cu Franțuzul și vătavul, iar până a nu porni poștalionii din loc, Ciordilă, care rămăsese jos, s'a apropiat sfios de trăsură și a sărutat mâna boierului fără să rostească un cuvânt. Și ce ar fi putut el să spue în urma celor petrecute? Se zice însă că boierul ar fi simțit atunci două picături de lacrimi pe mâna lui, dar iute și-a întors ochii în altă parte, căci nu-i plăcea să vadă oameni plângând.

* * *

Au trecut șase luni după aceste întâmplări, când într'o zi boierul, îmbrăcat iarăși în hainele lui cele vechi, sedeа în balcon răsturnat într'un jilț îndemnatec și pufuiă din ciubuc cu ochii rătăciți în prelargul câmpiei. Iată că i se infățișă vătaful spuindu-i că Ciordilă Țiganul a venit slab, prăpădit, rufos și se roagă de mila și îndurarea lui să fie îngăduit a-i vorbi un cuvânt.

— Să vie, răsunse boierul după o pauză.

In adevăr, Țiganul se înfățișă cu două cercuri vinete în jurul ochilor, cu două mari gropi în obraz, de nemâncare și neodihnă, cu hainele sdrențuite și puindu-se în genuchi dinaintea lui, îi întinse cu mâna dreaptă o hârtie.

— Ce hârtie e asta? întrebă boierul cam restit, crezând că e vreo jalbă pentru cerere de poormană.

— E cartea mea de iertare din robie, Măria-ta, zise Țiganul. Am venit să ţi-o dau înapoi că n'am ce face cu dânsa. Ori unde m'am dus tot mai rău mi-a fost decât în curtea Măriei Tale. Am venit să mă dau iar rob și să-mi cer iertare pentru greșelile mele. Bate-mă, ucide-mă, dar nu mă alungă, că sunt și eu suflet de om și te-oi slujî cu credință până la moarte.

Boierul Manole simți atuncea o mare strânsoare la inimă și ceva aşă ca o umezeală în ochi. Dar pentru nimic în lume n'ar fi vrut să se arate înduioșat dinaintea Țiganului, de aceea îi zise:

Hai scoală-te Țigane, nu mai stă în genunchi dinaintea mea că doar nu-s icoana Sf. Niculai. Dute și-mi chiamă repede pe vătaf. Ai înțeles? Hai pleacă!

Se duse Țiganul pleoștit și cu inima boț, neștiind ce are să iasă din cuvântul stăpânesc; iar când vătaful se înfățișă la poruncă, boierul îi zise:

— Să dai lui Ciordilă loc de casă în sat și trei fălcii pământ de hrană în țarină. Asemenea să-i

dai din pădure lemn cât i-a trebui pentru casă și rogoz de pe iaz pentru acoperământ. Tot odată să-l înscriii în izvodul clăcașilor de pe moșie. Ai înțeles?

— Ascult.

Când află Țiganul de hotărîrea boierului, de bucurie nu mai călcă parcă pe pământ. I se lumenase dinaintea ochilor. Iată-l acum un alt om, cu alte drepturi, cu alt ifos, aşezat în rândul gospodarilor clăcași de pe moșie, având el însuși casă și moșie. Trei fălcii de loc pentru un suflet de om erau mai mult decât ii trebuiau. Ce ar fi putut nădăjdui și dobândi mai mult.

Ce-i drept, Țiganul își făcea acum datoria de clăcaș cu tragere de inimă, încât vătaful nu avea nevoie să-l iee de dinapoi ca să-l ducă la boieresc. Lucră de bunăvoie ce erau dator proprietarului și își lucră și pământul lui cu îngrijire, aşa că înceț, înceț a prins să adune la casa lui azi un purcel, mâine o vacă cu vițel, poimâine o pereche de juncănași și astfel a ajuns să simtă și el la bătrânețe huzurul de om pământean de sine stătător.

S-au strecut douăzeci de ani și mai bine dela înscrierea lui Ciordilă Țiganul între clăcașii de pe moșia Buhușul și stăpânul său cel bun la inimă dar uite l-a ridicat ciubucul, se scoborîse în morământ, Dumnezeu să-l ierte, iar el se însurase, încărunțise și avea acum doi danci care prinse

tiulee și se zburățăiau pe dinaintea prispei. Mai avea în ogradă un coșărăș plin cu porumb, un ocol cu vițisoare și un stog de fân cât casa lui de 'nalt. Si iată că într'o zi veni în sat un obraz al cărmuirii cu poruncă domnească să statornicească pe clăcași ca proprietari vecinici pe pământurile lor și în acest scop începù să facă o amănușită catagrafie a oamenilor și a pământurilor.

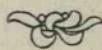
Cu prilejul acesta, pomenitul obraz al cărmuirii dădù peste Ciordilă Țiganul, singurul mai smolit între locuitori și-l întrebă cu mirare :

— Da tu ce ești aici ?

— Ca și Român, răspunse Țiganul umflându-se în pene.

Astfel Ciordilă, după ce s'a plimbat pe la Paris, a ajuns mulțumită ciubucului logofătului Manole Buhuș, proprietar vecinic în moșia Buhușul, și întemeietorul unei spițe întregi de Ciordilești care cu vremea și-au pierdut culoarea ciaunului de nu-i mai cunoști acum dintre adevărații Români.

O SERBARE ȘCOLARĂ
— AMINTIRE —

O SERBARE SCOLARĂ

— AMINTIRE —

In cartea mea „Zile Trăite“ am zis că dacă adeseori, în cursul muncei mele literare, m' am simțit atins de descurajare, față cu indiferență publicului, totuși am avut și câteva mici satisfacții de autor, care m'au mângâiat și îmboldit la lucru.. Una, mai cu seamă, mi-a mers mai mult la inimă și pe aceasta voiu acum s'o povestesc, deși mă simt cam stânjinit, fiindcă prea e în joc persoana mea, și mă tem să nu păcătuesc contra modestiei.

Așă, într'o zi, în luna Decembrie a anului 1904, mă pomeniu cu o scrisoare dela d.V. Costăchescu, învățător diriginte la școala primară mixtă de pe moșia Pleșeștii-Gane, județul Suceava, prin care îmi anunță că în virtutea unui decret regal, zisa

școală va purta, în viitor, numele de: Scoala primară Nicolai Gane.

Acea moșie a fost, din vechi, proprietate a unui străbun al meu, Mihai Gane, care a făcut-o danie mânăstirii Neamțului și, pentru a se deosebi de alte moșii ce se numeau tot Plesești, i s'a adaus, încă de atunci supranumele de Gane.

Iată că acum nu numai moșia ci și școala situată pe dânsa aveă să poarte numele meu. Acest lucru, nu puțin a măgulit amorul meu propriu. Va să zică, munca dreaptă a omului tot nu rămâne pierdută; vine o vreme, când și fără reclamă și fără clopoței, îți iese dreptatea la lumină și îți găsești răsplata acolo de unde nu te aștepți.

Se înțelege că am mulțumit din inimă d-lui învățător Costăchescu, pentru inițiativa sa, care se datorește, mai ales faptului că dânsul a cetit nuvele mele, în care vorbesc cu dragoste de județul Suceava, de munții, de râurile, de satele în care mi-am petrecut copilăria și, a căror amintire a rămas neștearsă în mintea mea.

A vroit dânsul să-și arăte recunoștința, pentru că în peregrinările mele în plaiurile închipuirii, locul de cinste l-am dat totdeauna, locului meu natal. Răsplata a fost pentru mine, cu atât mai prețioasă, cu cât mi-a venit pe neașteptate și de la un om pe care nu aveam onoarea de a-l cunoaște personal.

Apoi, pe la începutul lui Aprilie 1905, primii o

altă scrisoare de la el, prin care mă invită pentru ziua de Sf. Gheorghe acelaș an, să vin la Plesești, spre a asistă la solemnitatea consacrării noului nume ce va purta scoala.

Vederat lucru că acolo se alcătuise un program al sărbătorii și că eră să fiu primit cu oarecare alaiu, ca unul ce aveam rolul principal la botezul scoalei. Acest soiu de festivități, când au de obiect sărbătorirea unei persoane, produc mici gâdeliri la inimă, la care, persoana în chestie, e totdeauna simțitoare. Cine oare, în locul meu, ar fi refuzat invitația, orcât ar fi fost de neatins de patima vanității omenești? Prin urmare, fără multă vorbă sau, mai bine zis, fără ipocrizie, am răspuns d-lui Costăchescu că voiu veni bucuros, simțindu-mă atras și de dorul foarte ademenitor, de a revedea încă odată locurile, unde mi-am răsfățat anii copilariei.

Așă dar, în noaptea de 22 Aprilie, am venit împreună cu fiul meu Alexandru în Fălticeni, unde ne-am scoborît la marele, unicul și mai totdeauna deșertul otel ce se află în oraș, întreținut de un Evreu. În momentul când să ne culcăm, căci eră târziu și ne simțeam obosiți, băgăm de seamă că prostirile dela așternuturi nu sunt curate. Fiul meu sună; un tip de semit nespălat, somnorus, se infățișează în papuci și, la observațiile noastre că așternutul nu-i curat, dânsul obiec-

tează foarte mirat: Cum, mă rog nu-i curat?... Doar n'a servit decât odată.

Surprins, de un răspuns aşă de logic şi convingător, am început eu unul să râd cu hohot; iar fiul meu, mai puțin răbdător, era cât pe ce să-i demonstreze, într'un mod mai drastic, deosebirea ce este între un așternut curat şi unul necurat.

Evreul väzând că nu împărtăşim modul lui de a înțelege curațenia, n'a așteptat mai multe argumente, a ieșit repede din odae, clempănind din papuci, și a îndeplinit cu voe. fără voe, ordinile noastre. Acest incident însă, ne-a făcut să pierdem o bună parte din somnul nostru, gândindu-ne mereu la figura comică şi scandalizată ce făcù chelnerul, față cu nemai auzita noastră pretenție. A doua zi, întovărășit şi de alți doi prieteni, Gheorghe Ghițescu şi Ștefan Albu, am plecat la Plesești, sat situat în valea Șomuzului, la depărtare de o oră de orașul de reședință.

Puțină lume cunoaște frumusețea drumului dela Fălticeni la Plesești. Cum ai ieșit din oraș, treci peste o iezătură lungă, care desparte în două un iaz mare, limpede, plin cu pești și cu sălbăticiumi aripiate. Acest iaz, format din pârâul de munte Somuzul, e situat pe foasta mea proprietate *Tarina-Mare*. Doamne, câte amintiri din copilărie nu mi-a deșteptat vederea acestui iaz, pe fața căruia de atâtea ori, în zori de ziua pluteam cu pușca

în mâna, într'o mică luntre, condusă de moș Ion Morarul! Vai, câte kilograme de haliciuri am sămânat pe fundul iazului, în acel dulce răstimp al primei tinerețe, dând la focuri nevinovate în șiretele aripiate, care râdeau de neghibăcia mea, și de câte ori în închipuirea mea copilărească, iazul cela luă propriile unui ocean fără mărgini. Și acum mi se strângă inima, când mă gândesc la acele vremuri îngropate în noianul trecutului. Moș Ion Morarul numai este; iar Tarina-Mare numai este a mea, căci împrejurările grele ale vieței, m'au silit, cu durere, să o înstrăinez. Dar ce să mai vorbesc de lucruri care nu se pot întoarce și să-mi amărăsc inima în zadar? Frumusețea pământului, răcoarea aerului, lumina soarelui, sunt doar averi ale tuturora și de dânsenele se poate bucura oricine.

In dimineața zilei de Sf. Gheorghe, zi caldă și senină, vestitoarea primăverii, după ce am trecut iezătura, am prins să suie mereu la deal, până când am ajuns într'o curmătură, pe care Alexandri, de ar fi cunoscut-o, ar fi numit-o *gură de rai*. De acolo, când te uiți îndărăt, și se deschide o panoramă imensă, de o frumusețe rară, parcă ar fi un decor de teatru, anume făcut ca să-ți farmece vederea. Nu știu, zău, ce cuvinte să aleg, ca să pot dă măcar o idee apropiată de măreția priviliștii în diferitele și variantele ei perspective ce se desfășură dinaintea ochilor.

Astfel, jos, la poalele dealului ce urcasem, se întinde iazul din Țarina-Mare care, unit cu cel din *Ciorsaci*, formează o întinsă suprafață de apă sclipitoare în razele soarelui și care îți dă iluzia unui mic lac elvețian.

Dincolo de iaz se răsfață în plină vază pe pământul lin ondulat, întreg târgul Fălticeni, cu tururile de biserici, cu numeroasele acoperișuri de case fel de fel colorate, care apar de departe, din verdețea grădinilor, ca o podoabă mai mult în neasemănătul tablou câmpenesc.

Apoi, și mai departe, dincolo de târg, se întinde șesul vestit al Moldovei cu sămănăturile, cu satele, cu crângurile lui, cari par topite în ceața depărtării; iar tocmai colo la fund, pe linia nemărginită a orizonului, se înalță ca un lung lanț de urieși, munții noștri Carpați, pe ale căror vârfuri ai zice că se razemă cerul și din mijlocul cărora răsare hăt deasupra ca un bătrân sahastru, *Ceahlăul*, ce parcă stă de pază asupra mai micilor lui, și a cărui creastă falnică te face să visezi.

In toată țara românească, nu cred că se va găsi o priveliște mai minunată, ca acea din vestita curmătură a Halmului¹⁾ unde, de atâtea ori, în expedițiile mele vânătorești din tinereță, am rămas cuprins de un simțimânt de care nu-mi puteam da samă, un fel de bucurie a ochilor, un fel de dezmerdare a sufletului.

1) Aşa se numește dealul în vârful căruia e curmătura.

Am stat cu toții, și acuma, mai multă vreme în această gură de rai, ca să ne săturăm ochii și sufletul de harurile naturii darnice și, apoi tăcuți, cu câte un strop de evlavie în inimă, am plecat mai departe.

Din gura Halmului până la Plesești, am mai mers vreo douăzeci de minute, în trapul cailor, prin valea strâmtă a Șomuzului, ce șerpuește între două râuduri de dealuri acoperite cu păduri și, în sfârșit, iată-ne în satul Pleșeștii-Gane. Nu bine am ajuns dinaintea scoalei, pe frontispiciul căreia se putea vedea, de departe, tabla de metal cu inscripția: *Scoala Primară-mixtă Nicolai Gane*, că un ura strășnic de mai multe ori repetat, făcând să clocotească văilc Somuzului. Sute de țărani, îmbrăcați în haine de sărbătoare, sute de femei și fete cu altiță tradițională pe piepturi, însirați toți pe ambele laturi ale șoselei, ne-au întâmpinat cu acest formidabil strigăt de bucurie.

In fața scoalei, încunjurat de elevii lui, stă învățătorul Costăchescu, îmbrăcat în haine naționale și, în momentul când m'am dat jos din trăsură, mi s'a prezentat, ținând de mâna un copil care mi-a oferit un buchet de flori.

Invățătorul, pe care am avut în urmă ocazia să-l cunosc mai bine, e un Tânăr cu figură simpatică, harnic, intelligent, om al datoriei și al scoalei, un fanatic al profesiunii; el mi-a prezentat pe primarul, d-l Tomescu, pe preotul din sat și pe

numeroșii învățători din comunele învecinate, care veniseră să asiste la această sărbătoare școlară ; apoi m'a îndemnat să vizitez școala, o clădire destul de încăpătoare, foarte curată și bine întreținută, cu odăi mari, luminoase pe păreții cărora atârnau portretele familiei regale și alte tablouri cromolitografice, cu subiecte din istoria țării. În urmă ne-am întors din nou în șosea, în fața școalei, între cele două rânduri de săteni, unde s-au așezat mai multe scaune pentru noi oaspeți și o masă, dinaintea căreia aveau să stea vorbitorii. Atunci învățătorul Costăchescu, în picioare lângă masă, cu aer solemn și cu glas răspicat, rostî o cuvântare însuflețită, patriotică, cu pilde trase din istoria țării, arătând marea înrâurire ce a avut școala și biserică asupra poporului și sfărșind prin o caldă salutare la adresa mea și a tuturor oaspeților, a lați de față.

După el venî primarul, care a vorbit mult și cu multă înlesnire, lăsându-mă sub impresiunea că dacă ar fi primit din tinerețe o cultură mai îngrijită ar fi ajuns un politician guraliu, care ar fi dat mult de lucru stenografilor parlamentului.

In urma lui am luat cuvântul și am grăit următoarele :

Domnule Invățător, Domnule Primar și frați săteni.

„Simt o mare bucurie sufletească de a mă găsi astăzi în mijlocul d-voastră, în scop de a luă parte la această frumoasă serbare scolară, cum și în

scop de a mulțămi din toată inima mea d-lui învățător Costăchescu pentru inițiativa ce-a luat, de a se da numele meu acestei școli. Sunt deci prea recunoscător, atât d-lui învățător cât și tuturor persoanelor cari au contribuit de a mi se face această mare onoare.

„Și acum mă adresez vouă, iubișilor săteni, care v'ati adunat aici, în număr aşă de mare, și vă zic, că și voi trebuie să vă bucurați de această sărbătoare școlară ce se petrece astăzi în comuna voastră, căci școala și biserică sunt temeliile Statului, sunt ca să zic aşă, cei doi mari stâlpi pe care se razemă orce țară bine întocmită. Prin școală vă veți lumină mințile, veți căpăta noțiunea de patrie, iubirea de neam cum și învățătura trebuitoare pentru a învinge greutățile vieții zilnice. Prin biserică, veți căpăta credința religioasă, morala creștină, care înalță inimele și le predispune la fapte bune și frumoase.

„Desigur voi toți ați auzit de numele marilor noștri Domni din vechime, precum de pildă de Ștefan-cel-Mare, al cărui nume e până și în gura copiilor și a cărui amintire de patru sute de ani de la moartea lui a fost sărbătorită mai anul trecut cu multă pompă în toată țara.

Ei bine, prin ce mijloc, prin ce farmec, ridică el întreg poporul dela sate și dela târguri și îl duceă la hotarele țării, în contra dușmanilor nă-

vălitori, dacă nu prin credința religioasă și dragostea de țară ?

„Românii de atunci nu puteau să vadă holdele lor, bisericele lor și mormintele străbunilor lor călcate și pângărîte de neamuri străine, precum nici voi n'ați putea suferi astăzi una ca aceasta ; de aceia, cu sabia într'o mâna și cu crucea în cealaltă mâna, ei mărgineau și se luptau contra armatelor străine, care de multe ori erau mai numeroase și mai puternice decât ale lor, și totuși eșeau totdeauna învingători. Dovadă că eșeau învingători, este că țara noastră, după atâtea furtuni, a rămas în picioare și nesupusă altor popoare.

„Dacă n'ar fi fost acești viteji strămoși ai noștri, Români de sânge și de inimă ca și voi, cine știe ce soartă ar fi avut biata țara noastră, și dacă astăzi am fi avut ocazia fericită, de a ne adună, noi strănepoții lor, în această frumoasă comună, la această impunătoare solemnitate școlară.

„Dar nu avem trebniță să ne întoarcem aşă departe în istoria veche a țării. Nu avem decât să ne amintim fapte petrecute în zilele noastre, cu 28 de ani în urmă, când părinții voștri, frații voștri, și mulți dintre voi chiar, tot prin dragostea de țară și credința religioasă, ați trecut peste Dunăre în câmpiiile Bulgariei, sub conducerea Majestății Sale Regelui, și ați cucerit Neatârnarea și Regatul, cele două mari bunuri ce le-a putut dobândi poporul nostru.

„Șapoi, pe lângă aceste două bunuri, câte alte foloase nu au izvorit pentru țară, din strădania și jertfe'e voastre?

„Cum eră țara noastră înainte, și cum e astăzi? Cei mai bătrâni dintre voi, care au apucat vremuri mai vechi, țin minte negreșit, când în țară nu eră o șosea, un singur pod peste apele curgătoare, un singur spital rural, o singură școală rurală, nu mai vorbesc de drumuri de fier, telegraf, telefon și câte alte îmbunătățiri menite a înlesnii bunul traiu al locuitorilor. Ei bine, toate aceste s'au făcut, pentrucă prin faptele străbunilor voștri și ale voastre chiar, am putut să ne păstrăm țara, să rămânem singuri stăpâni în ea și am avut astfel răgazul să le aducem la îndeplinire.

„Așă dar, vă sfătuiesc oameni buni, să iubiți școala, unde se capătă lumina, să iubiți biserică, unde se capătă credința mântuitoare; să trimeteți copiii voștri la școală, fără silă și cu bună inimă, căci e spre binele lor; să mergeți și voi la biserică, cât mai mulți și cât mai des, în toate Duminecele și sărbătorile; de altfel cu mare bucurie am constatat din cele spuse de d. Primar cum că v'ați deprins a ocoli locurile de petreceri, unde omul își pierde avere, sănătatea și cinstea și unde din om se face neom.

„Vă rog să credeți, frați săteni, că vă dau aceste sfaturi din toată curătenia inimii mele, din toată căldura dragostei ce am pentru voi, căci și eu

sunt născut în acest județ, aici am deschis pentru întâia oară ochii mei la lumina zilei, pe aceste frumoase și înverzite dealuri mi-am preumbplat cele întâi priviri copilărești, și cine știe dacă soarta nu-mi va rezerva mânăgâerea ca tot aicea să-mi fie și mormântul... Sfârșesc dar, zicându-vă, după datina bătrânească : Hristos a inviat și la mulți ani!*)

Un lung și sgomotos *Adevărat a inviat* a răsunat în rândurile sătenilor.

După discursuri au cântat copiii în cor cu multă însuflețire și pricepere muzicală, „Deșteaptă-te Române“ și alte cântece populare care au stârnit entuziasmul tuturora și la urmă, ca final al festivității, au recitat vreo patru dintre cei mai ișteți, câteva poezii de-ale mele.

O! Erau hazlii de văzut copiii aceștia, cum în naivitatea lor își luau rolul în serios, cum gesticulau și declamau versurile, ridicând sau scoborând tonul după înțelesul, uneori contra înțelesului cuvintelor, și mai cu seamă, cum se uitau ei pe furiș la mine, măsurându-mă cu coada ochiului, de sus până jos, ca pe o dihanie rară, care nu se vede în toate zilele, și pentru care nu înțelegeau de ce se face atâta tărăboi. Iar între dânsii unul în vîrstă ca de vreo cinci ani mi-a atras cu deosebire vederile, căci era de tot frumos și drăgălaș, cu părul lui cel creț auriu, cu ochii albaștri

*) Eram tocmai în sărbătorile Paștelor.

și cu față albă ca laptele; ai fi zis că-i un îngeraș desprins din tabloul Madonei Sixtinei, de Raphael.

Astfel s'a isprăvit acea serbare școlără, mica mea apoteoză, petrecută sub razele soarelui de April, în mijlocul sătenilor gătiți ca de Sf. Gheorghe, într'un aer îmbălsămat de florile primăverii ce străluceau ca argintul pe crengile pomilor roditori, și ochii mei nu se mai săturau de a privi acele locuri încântătoare, pe care nu le văzusem de multe zeci de ani. Locurile erau tot acele, numai eu mă schimbăsem căci pe când argintul de pe crengile cireșilor și ale prunilor vestea întoarcerea veseliei primăveri, argintul de pe capul meu vestează o iarnă care n'o să se mai schimbe în primăvară. Dar nu aveam eu timpul să mă gândesc la asemenea lucruri triste; inima mea era plină de o nesupusă emoție și pot zice, în cuget curat, că în ziua aceea mă simteam omul cel mai fericit din lume. Orice bunuri pământești mi s'ar fi hărăzit, nu ar fi produs asupra mea acea întipărire adâncă ca această manifestare câmpenească simplă, neinteresată, de bună credință, prin care țărani și dascălii dela sate au binevoit a-mi recunoaște munca de aproape 40 de ani, depusă în cultivarea limbii strămoșești.

A! Dascălii acei ce stau la temeliile satului, acei care au chemarea de a lumiță poporul de jos, marea rezervoriu de reînoire și împrospătare a

energiilor neamului, acei care nedeslipiți de vetrele sătenilor își fac din misiunea lor un apostolat, aceia, zic, sunt după mine cei mai statornici cetitori și în acelaș timp cei mai drepti judecători în materie de muncă literară. Ei nu sunt împărțiți în cete rivale, în clanuri dușmănoase; ei n'au gelozii, n'au uri și idei preconcepute; ei când cetesc o carte nu o laudă sau o condamnă după cum autorul este, sau nu, din clanul lor, ci după impresia curată, sinceră, produsă asupra spiritului lor neînrăurit de alte simțiminte străine, ce prea adeseori frământă pe mânuitorii de condei de prin orașe.

Să mi se ierte, dacă prea am vorbit de mine istorisind primirea, poate nemeritată, ce mi s'a făcut în acel colț al județului meu natal. Ce vreți, asemenea lucru odată se întâmplă omului în viață! Nu voiu săgădui totuși că mulți dintre săteni nu-și vor fi dat, poate, tocmai bine seamă pentru ce mi s'a făcut această onoare; e însă tot atât de netăgăduit, că nici unul n'a privit faptul cu ochi răi. Simțeam că sunt într'o atmosferă prietenoasă unde răutatea, gelozia, invidia, nu-și aveau loc. Un curent de simpatie caldă se stabilise între ei și mine și mărturisesc că dacă dânsii n'ar fi fost prea numeroși, i-aș fi sărutat pe toți.

Parcă aud pe unii critici, zicând cu surâsul pe buze, că sunt un om care mă mulțumesc cu puțin.

O da! Decât demonstrații de dragoste falsă, or-

ganizate ad-hoc de oameni cu mierea pe buze și cu fierea în inimă, mai bine o scânteie de dragoste sinceră, spontanee ca aceasta, din partea unor oameni fără ascunsuri și deschisuri, care nu-mi cereau nimic, cărora nu le ceream nimic și care n'au fost adunați acolo din poruncă oficială, căci nu mă bucuram, și nu mă bucur de favoarea regimului ce conduce țara. Nu se zăreau între dânsii frunți încrețite, priviri ironice, zâmbete cu înțelesuri. Nu erau de cei cu sălele de cauciuc, care cădelnițează în vedere de foloase personale, nici omizi otrăvite care distrug floarea de pe arbori, nici cătei de cei care, după spusa unui poet francez, caută purici în coama leului.

Lanul era curat, fără iarba rea. Toate gândurile se înfrățeau, toate inimele băteau la fel; iar la sărbătoarea de jos se unise parcă o altă sărbătoare, acea din regiunile de sus, unde, deasupra arborilor înfloriți, într'un ocean de lumină se roteau cocostârcii, se scăldau rândunelele, și ciri-peau ciocârlile cântându-și bucuriile lor pentru întoarcerea primăverii.

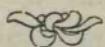
Vă salut deci dragi învățători și săteni! . . .
Să ne-ajute Dumnezeu, să ne revedem sănătoși,
cu voe bună, și cu inima plină! . . .

Fiți încredințați că dulcea mângâere ce ați vărsat
în sufletul meu în acea neuitată zi de primăvară,

neuitată va fi de mine câte zile voi avea de trăit,
și îmi va fi cea mai de căpeneie răsplăta pentru
brazda ce voi fi tras și eu, alături de alții mai
vrednici decât mine, în ogorul de cultură intelec-
tuală al țării!

1906, Aprilie.

MANGAERE

MÂNGÂERE

Eram singur la fereastra din fața grădinii mele, într'o noapte de Mai, o noapte dulce, plină de mirezme, împodobită cu nenumărate stele, și o adâncă, nespusă tristeță mă încă. Imi simțiam inima strânsă și ochii mi se umzeau.

Intrasem în iarna vieții, când omul se vede pe negândite ajuns aproape de capătul cărării și melancolia bătrânețelor mă coprinse.

Copiii mei tineri, sburdalnici, luați în vîrtejul vieții unde își cheltuiau prisosul de energie cu care natura i-a înzestrat, mă lăsaseră în seara aceea singur la fereastra unde ochii mei rătăceau peste o lume, de la care par că trebuia să-mi iau ziua bună.

Da, sunase, se vede, ora când trebuiă să-mi iau ziua bună dela tot ce odinioară îmbucurase tine ețele mele, de la draga mea pușcă cu care fă-

cusem atâtea izbânzi în codrii sălbatici, de la ochii frumoși femeiești ce de atâtea ori mi-au încălzit înima, de la nebunatecul și vorbărețul condeiu ce m'a dat în vileagul lumii destăinuindu-mi neacuzurile și bucuriile trecute rând pe rând peste tineretele mele, cum trec nourii și soarele pe un cer primăvăratic. Intr'un cuvânt, trebuia par că să mă despart de tot ce mă făcuse să simt că trăiesc, de tot ce-mi pricinuise odinioară emoțiuni, bătăi de inimă, dragoste, dor, veselie și chiar dureri.

Ah! Cu ce drag aș fi primit să mai am încă odată astfel de dureri! Vreme multă e de atunci și par că ieri au fost zilele cele frumoase pe când încă Tânăr, verde, dărz pe picioare, cu ochii îndrăzneți îmi închipuiam că aşă am să rămân cât lumea. Iată că acum mă văd singur, străin în lume, o lume nouă eșită din pământ, care nu știu dacă e mai bună, dar știu că e cu totul nepotrivită cu mine, în obiceiuri, idealuri, apucături. Prietenii mei din tinerețe, acei cu care am trăit și petrecut o viață de om, tovarăși de zile bune și rele, s'au îndrumat toți unul câte unul pe calea neîntoarsă a veșniciei, aşă că dacă se întâmplă să mai întovărășesc pe vreunul până la groapă, mă pomeneșc între crucile și mormintele din târgul morților cu mai mulți cunoscuți decât am lăsat în urmă în târgul celor vii.

Mult amare sunt minutele acele de reculegere când, după ce ai întrevăzut ca prin un caleidoscop

o întreagă viață trăită, gândul și se întoarce de pe meleagurile înflorite din urmă, pe scoborîșul aspru, înzăpădit și fără orizonuri al bâtrâneții.

Stând așă cu capul rezemat pe coate, cu ochii pierduți în spațiu, cu fruntea împresurată de cugete negre care, în melancolia acută a momentului, mă făceau să cred că aș fi și eu un om cu piciorul pe marginea mormântului, deodată mi se păru că miile de stele, ce străluceau ca niște ochi ai cerului pe bolta intunecată, își ajințesc privirile asupra mea și atunci..... O, doamne!.... Gândul meu întors dela obârșia tristeței, fu atras ca de o putere magnetică în sus spre regiunile nețărmurite în care călătoresc fără repaos miile de stele, miile de lumi. Sub vraja lor uitaiu sarcina posomorîtelor bâtrânețe. În adevăr, ce sunt suspinele mele, regretele trecutului, jelania pentru pierdutele tinerețe, când stau și mă uit în sus, când infinitul mă cuprinde, când îmi cad perdelele de pe ochi și văd că viața omenească nu-i decât o dungă de fulger.

Am eu dreptul să regret această clipă de lucire, de oarece nu numai eu, ci întreaga omenire de pe globul pământesc are să se stingă odată, de oarece însuși globul are să îmbâtrânească și să moară ca și mine, după cine știe câte milioane de ani. Dar ce sunt și aceste milioane de ani față cu timpul stătător, cu adâncă, nepătrunsa eternitate? Tot o dungă de fulger.

Prin urmare, tu gândule îndurerat, nu mă mai amărî zadarnic. Lasă-mă să plutesc în seninătatea raiului ceresc din înălțimea căruia, când mă uit asupra omenirii noastre, îmi vine să zimbesc vâzând mocirla patimilor, lupta aprigă, neînfrânată, a fiecăruia de a fi stăpân într'o lume de o clipă.

Vai, ce orbi sunt oamenii! Cum nu înțeleg că se sbuciumă în deșert? Că toată încordarea puterilor lor, pusă în serviciul unor pofte fără saț, le otrăvește existența; că tot acolo ajung — în racla de un cot — și mare și mic, și bogat și sărac și împărat și cerșetor; că goi veniți din neant, goi se întorc în neant; iar viața lor, cât viața unei scântei, e ca și cum n'ar fi fost. În loc să se bucură de darurile nestimate ale naturii în traiul ce le este menit, ei aleargă după năluci veșnic neatinse și mereu se prind cu mâna de sabia goală.

Ce contrast între lumea de jos și cea de sus! Jos graiul urei și al războiului între frați; sus echilibrul netulburat, marea simfonie a eternității.

Și ce frumos este acest univers fără timp, fără hotare, cu tainele lui veșnic nedeslegate, izvor nesecat de mângâere! Nici o minte omenească nu-i în stare să-l pătrundă, să numere luceferii și sorii ce se rotesc în nemărginirea lui, făclii uriașe, aprinse parc'anume ca să lumineze și să bucure nopțile noastre pământești.

Iar, nesocotitii de noi, nici măcar ne dăm osteneală să ne uităm la dânsеле.

Deși nesfârșit de departe, cât e totuși de aproape
de noi acest splendid univers, pentru că n' am decât
să deschid fereastra ca să-l văd, să-l admir și să
mă simt atras în sânul lui !

O! Fugiți departe de mine, voi visuri deșarte
și amăgitoare ale tutelor năzuințelor omenești !
Eu de acum am unde să-mi răsfăț gândul, să uit
povara anilor ce port în spate; căci am descoperit
pentru liniștea mea sufletească, un alt câmp
neasemănăt mai mareț în care Dumnezeu și-a
presurat minunile și unde pot culege emoționi
neasemănăt mai curate, mai înălțătoare.

Și cum stam astfel cu coatele rezemate pe fe-
reastră, cu ochii pironiți pe bolta înstelată, mi-am
simțit fruntea răcorită și inima la loc; parc'o rază
de mângâere îmi străbătuse în piept. Atunci, mai
învioșat, mai limpezit la minte, mi-am aruncat
privirile asupra grădinii mele și mult m'am mirat
eu singur, cât de frumoasă mi s'a părut în li-
niștea nopții, sub roial cel de stele, cu frunzarii
cei tainici plini de umbră, cu arborii cei nalți,
negri, fantastici acoperiți de florile primăverii,
prin care se strecură un glas de privighetoare ca
un cântec de dor scoborit din cer.

De mult, de mult nu-mi văzusem grădina aşă
frumoasă aşă însuflețită. Ori ea se îmbrăcase în
haine de sărbătoare pentru a-mi desfătă ochii, ori
oglinda prin care o vedeam era acum alta; nu
mă mai săturam de a o privi.

Apoi fiindcă orele erau înaintate, am închis fereastra și m'am dus să mă culc.

Ce vorbă!.... gândii eu, aşezându-mi îndemânic perina sub cap. Nu sunt oare pe pământ câtă frunză și iarba tineri bătrâni și bătrâni tineri! Totul atârnă de la vîrsta inimii, de la voia bună din sufetul omului. De altfel și bătrânețele ca și tinerețele au rostul și farmecul lor, numai să știe cineva să le priceapă. Pe câtă vreme are omul o scântee în ochi, un dram de căldură în piept, și un dor nepotolit în suflet, menirea lui nu-i isprăvită și bătrânețea nu-i decât o prelungire a tinereței.

Mărturisesc că în noaptea aceea am dormit mai bine ca alte dăți, căci după o furtună sufletească, pacea dobândită e mai dulce.

A doua zi m'am simțit împrospătat, întinerit ca omul care și-a venit în fire; și de astă dată înțelegând că ori și cât ași umplează lumea cu plânsetele mele, n'am s'o pot întoarce de la datina ei, am recetit cu o nouă și nespusă placere următoarele strofe dintr'o poezie a mea din trecut:

Văd mormântul cum m'atrage
Ca o vrajă colo'n vale,
lară eu alerg spre dânsul
Pe alunecoasa cale.

Și ce iute-i scoborișul!

Dar să facem chef iubite,
Meargă lucrurile'n voie
Precum ele-s plăzmuite!

Eu de-a lumii aspră lege
De loc nu sunt supărat ;
Las nemernicul să plângă
Că în viață s'a uscat

Fără dragoste, plăcere,
Fără dor și poezie,
Sterp ca plânta cea pălită
De o brumă timpurie.

Las sgârcitul, ce se'nchină
La vițelul lui de aur,
Să jelească că în urmă-i
Pierde scumpul său tezaur ;

Eu comoara mea iubită
O port ici cu mine'n sin ;
Pân'la capătul cărării
Merg cu sufletul senin !

POVESTE DE CRĂCIUN

POVESTE DE CRĂCIUN

A fost, a fost, ba chiar este și azi unde-va, un copilandru frumușel, nostrim și deștept, pe care părinții îl desmierdă cu numele de Puișor. El n'a ajuns încă la vîrstă când se pun copiii la carte, aşă că toată ziua nu are de cât nebuniile în cap. Îi plac cu deosebire caii, puștile și soldații și, înimos cum este, se războește mereu cu curcanii din curtea părintească.

In seara de ajunul Crăciunului, Puișor se culcă cu gândul la panerul cu jucării ce Moș Crăciun avea să-i aducă a doua zi, lucru de care era bine încredințat, de oarece nici anul trecut nu-l dădu e uitării.

Alături cu dânsul se culcă maică-sa care-l priveghia în toate nopțile, și nu bine răsărise luna în crai nou că amândoi dormeau duși.

Dar pe la ora 12, ora de cumpănă, ora vedeniilor când ies strigoii din morminte să joace

hora prin țintirimuri, de odată ușa odăii se deschise și Puișor trezindu-se ca nealtă dată din somn, auzi un glas care-l strigă :

Puișor!.... Puișor!.... Glasul era atât de drăgălaș și ademenitor că Puișor se simți atras fără voie, și cu multă băgare de seamă furișindu-se din pat ca să nu trezească pe maică-sa, se îmbrăcă repede și ești afară.

Afară ce să vază :

Mânzul Aliuță stătea nerăbdător, cu nările în vânt și-l aşteptă. Aliuță era și el un pui de cal foarte ager și deștept, cu niște ochi cari-ți gâcean gândul, cu niște piciorușe făcute la strung și cu o piele ca mătasa, sub care se vedea strălucind toate vinișoarele trupului.

Afară era rece, orașul deșert și o zăpadă groasă se așternuse pe stradă și pe acoperișul caselor deasupra căror luna își jucă mendrele.

Aliuță cum văzut pe stăpânul său, îngenunchie de picioarele de dinainte, plecă capul până la pământ, aşă că Puișor se aruncă lesne pe spinarea lui și apucă dealungul stradei, pe zăpada care scârșia sub copitele sale. Curios lucru, deși era ger de crăpau pietrele și deși Puișor nu încălecase niciodată decât pe cai de lemn, totuși el nu simțea frigul și se ținea aşă de îndemânamec și țanțoș pe mânz că parcă prinsese rădăcini pe spinarea lui.

De la o vreme Aliuță ești din orașul tacut în

care nu se auzea nici măcar lătratul unui câine,
și apucă deadreptul peste câmpia largă, încotro,
numai el știă, iar Puișor se lăsă în voia lui.

Poveste, poveste,
Înainte mult mai este :

Unde mă duci Aliuță? zise Puișor, mai mult în scop de a află țelul călătoriei de cât de vre-o grije sau teamă.

— N'ai habar, stăpâne, eu nu te duc la rău.

Și aşă iușindu-și mersul, intrase pe niște meleaguri cu totul altele. Nu mai eră noapte, nu mai eră omăt, ba eră chiar ziua mare cu un soare vesel în razele căruia se legănau rândunele și ciocârliile, iar jos se întindea o pajiste verde cu iarbă până la genuchi, smâlțuită cu flori mirosoitoare, în care se sburătaiau nenumărate păsări ce te asurziau cu ciripitul lor. Venise, mă rog, nu se știe cum, primăvara cu toate darurile, frumusețile și dragostele ei, și totuși Puișor nu părea de loc mirat de năpraznica schimbare a nopții în ziua, a iernei în primăvară. El mergea înainte, parcă aşă eră datina lui și tot ce vedeă parcă aşă trebuia să fie..

Apoi deodată de după niște tufari sări un epure schiop care alergă, șovîlc, șovîlc ca un cotonog ce eră, și tot mereu intorcea capul spre Puișor.

Ce-i pocitura asta de epure? Intrebă Puișor.

E epurile lui *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, răspunse

Aliuță. Stăpânul său a fost prins de Impăratul Verde, fiindcă speria fetele cu sluțenia lui și făcea mari stricăciuni prin țarini și păduri. El șade acum legat cot la cot într'unul din beciurile împărătești.

Apoi mai merse cât mai merse și Puișor stârni de sub poalele unui deal o onanie aripată cu niște aripi aşă de mari și late de întunecă soarele.

Da asta ce-i? Intrebă Puișor fără să fie de loc speriat.

E *Pasărea Măiastră* care stăpânește văzduhul; azi e aici, mâine peste nouă mări și nouă țări și poimâine la capătul pământului.

Apoi iată că Aliuță care alergă ca o nălucă, intră într'un codru des ca peria unde mai, mai, nu străbatează lumina zilei, și nu bine făcuse cale ca de-o bătaie de pușcă, ca ajunse îndreptul unei babe bătrâne și sbârcite, hâdă ca păcatul și care nu se știe de-a fost Tânără vreodată. Ea era legată de un stejar gros cât un turn de biserică, avea părul despletit, boscorodea cuvinte neînțelese și cu varga ce ținea în mână, făcea felurite semne de vrajă. Când își trăgea suflarea în piept, toate frunzele și crengile se plecau spre dânsa; când își scotea suflarea din piept, toate frunzele și crengile se plecau în ceea parte.

E *Știrba Baba Cloanța Mama Pădurei* zise Aliuță îndoind fuga. A fost cetluită acolo de Impăratul Roș, pentru a scăpa lumea de farmecele ei.

Puișor nu a avut răgaz să o vadă bine și a și

pierdut-o din ochi, aşă de iute a trecut pe lângă dânsa, însă el i-a simțit până hăt departe suflarea puternică care ca o vântoasă, când îl întârziă în fugă, când îl iuțea mai tare, precum și ochii ei cei de jăratec care îl frigeau în spate.

Pădurea mai era plină de fel de fel de dihăni : corbi prădalnici, buhne care cântau a moarte, năpârci otrăvite, lupi hrăpariți, mistreți singuratici cu colți de un cot afară, dar nici una din aceste sălbăticiumi nu era în stare să ajungă pe Aliuță care mergea ca vântul și ca gândul, iar pe dânsul înfipt stă Puișor viteaz ca un *Păunaș de codru*.

Poveste, poveste,
Inainte mult mai este :

A mers cât a mai mers Puișor, prin pădurea cea neagră, fioroasă unde furnicau atâtea juvinii aripiate și nearipate, unde se auzeau bocite, unde în fiecare trunchiu de copac era parcă întemnițat un suflet rău și iată de la o vreme a ieșit la lumină și atunci vederea s'a schimbat din nou. O mare față de apă se întindea acum dinaintea micului călăreț fără luntre și fară pod de ceea parte.

Aliuță simțind pe Puișor cam îngrijat îi zise :

N'ai frică, stăpâne, acuș vom fi la celălalt mal unde ne aşteaptă *Moș Crăciun*.

Puișor își făcă cruce, iar Aliuță se strânse ghem spre a-și luă vânt ca pentru o mare săritură, și când și-a dat drumul numai ce se văză plutind

în aer fără să se cufunde atingând din când în când, fața apei cu copitele, întocmai cum ar rade-o cu vârful aripei o rândunică în zbor.

Și câte alte dihănnii n'a mai văzut el pe fața apei cum se scăldau și se hârjoniau împrejurul lui: scoici sub coaja cărora ar fi încăput el cu mânz cu tot, șerpi cu câte trei capete, pești cu suliți în vârful botului, broaște care se umflasează că ajunsese fără să crape, mărimea bouului.

Puișor însă nepăsător pe spinarea mânzului năstrăvăni nu se temea de nimie, nu se miră de nimic și simțea cum în regejunea mersului despică aerul iute, dar lin, fără zdruncin, fără amețelă ca pasărea călătoare ce trece peste mări.

Și a mers, și a mers aşă până la malul celălalt. Acolo când s'a văzut pe pământ sănătos, o altă priveliște și mai ciudată i se infățișă. Pe o câmpie întinsă străluciau lanuri mari de pâine albă cu spice aurii, care la bătăea vântului se legănau ca niște valuri pe apă, iar la stânga, hât departe, se ridică un munte pe vârful căruia se înălță o cetate cu turnuri și metereze care parcă era zidită de cristal verde, aşă lumini verzii răspândea de jur împrejur.

Acoio sunt seraiurile *Impăratului Verde*, zise Aliuță, acela care a învins pe Statu-Palmă-Barbă-Cot călare pe-un epure șchiop. La dreapta pe un alt munte mai înalt care se ridică până laouri

se vedea o altă cetate mai strășnică care străluciă ca rubinul cel roș.

Acolo sunt seraiurile *Impăratului Roș*, zise Aliuță, acel care a cetluit pe Mama Păduri de stejarul cel gros cât un turn de biserică. De el ascultă toate juviniile din pădurea și apa prin care am trecut.

Apoi drept în față dar mai departe, în zarea a bastră, cum am zice, cam peste un deal și o vale și o limbă de pădure, se ridică un al treilea munte și mai înalt care răzbătează dincolo de nouri și al cărui vârf se răsfăță în seninul cel vesnic. Pe creasta lui o altă cetate și mai falnică străluciă de toate culorile pietrelor scumpe și răspândea în juru-i lumini fel de fel și roșii și galbene și verzi și albastre ca luminele din brâul curcubelui.

— Să mergem spre cetatea cea din față, zise Puișor, simțindu-se atras de hora cea de lumini fel de fel.

Atunci Aliuță ascultător de glasul stăpânului porni aşă de iute, că Puișor simțea vântul că-i ţueră în urechi și-i venea a crede că nu el alergă spre cetate și cetatea dimpreună cu câmpul, cu copacii, cu dealurile, cu văile alergă spre dânsul. Cât ai bate în palme ajunse la poarta cetății, unde doi balauri stăteau de pază.

Ce poftești? Intrebară balaurii pe Puișor.

— Vreau să văd pe *Făt Frumos* și pe *Ileana*

Cosinzeana din cosiță floarea-i cântă, răsunse Puișor care aflase de la năzdrăvanul Aliuță cine locuia acolo.

Atunci ca prin farmec porțile cetății se deschiseră în două laturi și Făt-Frumos ținând de mâna pe lleana Cosinzeana se arăta pe prag.

Doamne, multe-a mai văzut Puișor până la vârsta lui, dar aşă păreche frumoasă n'a fost dat ochilor lui să vază.

De ce te uitai la dânsii de ce păreau mai ferme cători. Par că se schimbau în fiecare clipă și-i vedea tot altfel, tot altfel, dar tot mai frumoși. El era înalt cât stâlpii cei mari de marmură de la porțile cetății; avea pe cap o coamă ca de leu din care eșiau par că flacări de foc și ochii lui din cap săgetau lumini ca niște luceferi. Nici o ființă omenească n'ar fi putut să i se uite drept în ochi fără să se simtă stăpânit, robit de putere lor.

Ea avea părul de aur care se scoboră valuri, valuri, până la genunchi, și mai avea un zimbet și o căutătură de la care, aî fi zis, că atârnă fericirea sau nefericirea lumii.

— Puișor, zise Făt-Frumos, cu glas dulce și pronuncitor totodată; în cetatea mea n'a călcat încă picior de om pământean. Spune-mi aici ce voești căci înăuntru nu poți păși.

Puișor cu ochii îndreptați mai mult spre lleana Cosinzeana care îi zimbea cu bunătate, răsunse că dorește să întâlnească pe Moș Crăciun.

— Pe Moș Crăciun, adause Făt-Frumos, îl vei întâlni colo pe cel al patrulea munte ce se vede în zare și care e mai înalt de cât toți ceilalți. Acolo nu-i călcă pe iarba verde ci pe zăpadă și ghiață netopită decând lumea.

Puișor își luă ziua bună de la cei doi stăpâni ai cetății și plecă înspre muntele cu zăpadă după ce își întoarse încă odată capul spre Ileana Cosinzeana.

Și a mers și a mers pe mânzul năzdrăvan care parcă avea șapte suflete, și de ce mergea de ce muntele se depărta, păcum mereu se îndepărtează norocul când crezi să pui mâna pe el.

Ar fi mers Puișor până ce i-ar fi crescut barba albă și tot n'ar fi ajuns; dar de odată ești dintr'o peșteră din pământ un balaur mare cât un catarg de corabie și șueri aşa de cumplit că întreg văzduhul se cutremură; însuși Puișor, cât era de voinic, se înfioră și se opri în loc.

— Unde mergi, Puișor? Il întrebă balaurul.

— Merg la muntele cel cu zăpadă să întâlnesc pe Moș Crăciun.

— Apoi pe calea pe care ai apucat poți să mergi o sută de ani și tot n'ai să ajungi. Muntele te vede că vii spre el, și mereu se depărtează; trebuie să iei altă cale ca să nu te vadă.

— Care cale?

— Descalecă, ia-ți mânzul de frâu, vârâ-te în peștera asta; vei ajunge curând într'o hrubă mare

și largă în care vei putea străbate chiar călare până în vârful muntelui cu zăpadă. Iar după ce vei ajunge sus și vei vedea pe Moș Crăciun să nu care cumva să te uiți în panerul lui sau să-l întrebi ce are în el.

Poveste, poveste
Inainte mult mai este :

Așă făcù Puișor și după ce pătrunse în hrubă, încălecă iar pe Aliuță și să te duci duluță înainte.

Câte n'a mai văzut el în hruba aceia care era luminată numai de licurici, de focuri de pucioasă, de scântee ce scăpărau din copitele mânzului și de fulgeri izvorâți din ochii dracilor.

A întâlnit stoluri, stoluri de lilieci, de vampiri, de vârcolaci care rod luna, de draci codoși și cornorâți, negri ca ciaunul și cu ochii roși ca sângele, dar nici unul din acești viermi ai subpământului nu îndrăznea să se pue în calea lui Puișor. S'ar fi zis că au poruncă să-i facă loc și alai.

In adevăr toată urdia asta de arătări îl urmări prin tainiță ce șerpuiă la deal în cercuri largi până ajunse la o gură de ieșire prin care se zări albastru cerului. Atunci năluci, stafii, draci și vârcolaci dispărură ca scânteiele în vânt și Puișor călare ieși mândru pe vârful muntelui cu zăpadă care de înalt ce era se apropiă de torțile cerului.

Acolo iar altă minune !

Tocmai sus unde se încheea bolta cerului se făcù deodată o ruptură și ochii lui zăriră în adânci-

mile deschise un roi de stele mari ce luminau și ziua, iar în mijlocul stelelor și a unei cete numeroase de îngeri ce cântau din trâmbiți, alăute, cimbale și har e, un copil stă culcat pe o cruce de aur.

O doamne, ce orbitor la vedere eră acel copil. El nu eră un copil ca toți copiii, ci eră întruparea vie și nemuritoare a tuturor copiilor din lume Eră așa de frumos că întreceă ori ce închipuire omenescă; eră mai frumos chiar de cât Puișor. De sub genele lui izvorau raze ca din soare. Pe fața lui se vedeau semnul dragostei și al iertărei, iar stelele și îngerii îi făceau cinste și îi cântau imnul sfânt, cântarea cântărilor care deșteaptă până și morții din somnul cel veșnic. Din toate unghiuurile adâncului porneau jerbii de lumină care se înghinau, îl împresurau și-i făceau aureola în jurul capului; iar el din înalta-i măreție revârsă harurile sale peste întreaga fire. Se deschisese porțile raiului înaintea copilului pământesc care uimit stă acum cu ochii pironiți asupra copilului ceresc sărbătorit cu atâta slavă, și un șuvoiu de mângâiere, de speranță, de bucurie se strecură în sufletul lui.

Dar deodată un glas de om se auzi lângă dânsul, care rupse farmecul și-l făcù să tresără.

— Cine-i acolo? strigă Puișor îndreptându-și privirile spre locul de unde venise glasul.

— Sunt Moș Crăciun, răspunse un moșneag bătrân ieșit năprasnic ca din pământ cu niște plete lungi ce-i cădeau pe umere și cu barba până la

genunchi. Și pletele și barba-i erau albe ca zăpada, iar pe fruntea și'n ochii lui se putea ceta cumințenia omului care a văzut multe și știe multe.

Eră încâlțat cu opinci de fier; țineă într'o mâna un paner și în celaltă o cărjă lungă de oțel cu care își ridică sprâncenele. O mie nouă sute și opt ani de-a rândul să arătat el la fiecare ajun de Crăciun pe vârful muntelui de zăpadă și cine știe câte alte zeci și sute de mii de ani se va mai arăta până când opincile și cărja lui se vor roade.

La vederea lui neașteptată Puișor aruncă un țipăt de bucurie și uitând sfatul balaurului îl întrebă cu nerăbdare copilărească ce are în paner.

Atunci Doamne Sfinte!...

Intr'o clipă cerul se închise; îngerii și copilul de pe cruce se făcură nevăzuți; din ziua se făcă noapte; patru fulgere ca niște șerpi de foc porningă din căteși patru unghiuri ale văzduhului brăzdându-l în lung și în curmeziș, iar muntele cu zăpadă care mai, mai ajungea la tortile cerului se prăbuși deodată acoperind sub ruinile lui pe Moș Crăciun, Puișor și Aliuță în mijlocul unor tunete care vesteau parcă sfârșitul lumei.

Poveste, poveste
Inainte mult nu este.

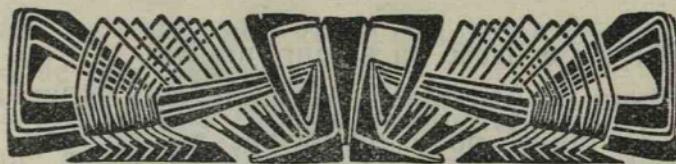
Atunci Puișor cuprins de groază se cutremură, deschise ca din somn niște ochi mari plini de lacrimi.... și cine ar crede!.... se deșteptă bun

teafăr în patul lui lângă care ședeă maică-sa de-l
privegheă cu ochi de dragoste, iar pe marginea
patului stătea un cogemite paner ticsit cu jucării
aduse se înțelege.... de *Moș Crăciun*.

Și sfârșind povestea,
Am încălecat pe o șea
Și v'am spus'o aşă.

ALECSANDRI — EMINESCU

ALECSANDRI-EMINESCU.

(Pe albumul închinat memoriei lui Alecsandri).

Precum nu putem judecă decât din depărtare despre frumusețea și înălțimea munților, de oarece de aproape suntem copleșiți de măreția lor și împiedecați de a le zări vârfurile, tot aşă pe Alecsandri și Emiuescu, cele două glorii ale neamului nostru, care au recut pragul vieței și ale căror chipuri ne apar senine din depărtarea anilor, îi putem mai bine judecă acum, decât în timpurile când trăiam sub influența lor.

Astfel Eminescu, natură nervoasă, impătimită, vulcanică, ca să zic aşă, ni se arată ca un munte care s'a ridicat deodată sus, peste nivelul înălțimilor comune și care în explozia ce a făcut, a aruncat lavă și stânci în jurul lui de a uimit lumea.

Dar nu e decât un singur munte.

Opera lui Alecsandri ni ce înfățișează ca un lung sir de munți, poate nu tocmai aşă de înalți ca unicul pisc Eminescu, dar mai blânzi, mai prietenosi, mai primăvăratici și cu felurile priveliști, în marele orizon literar.

Pe vulcanul stins al lui Eminescu, acoperit cu zăpadă, te simți amețit, fiindcă e prea 'nalt în singurătatea lui și râpa prea aproape.

Pe lanțul munților lui Alecsandri, acoperiți cu codri verzi, te simți parcă într'o vecinică răcoare de Mai, legănat de auzul doinelor și cântecul privighitorilor.

Sau, dacă îmi este permis să întrebuințez o altă comparație, aș putea zice că Eminescu ne tulbură și ne răpește liniștea întocmai ca un șuviu năpraznic, care se varsă peste maluri, dar iute se retrage în matca lui, pe când Alecsandri ne desmiardă mereu sufletul, ca murmurul unui pârâu care curge printre maluri înflorite, totdeauna limpede și mângâios.

Aceasta este impresia ce am cules din cetirea operelor lor.

Fiind însă că un Eminescu n'ar fi putut să vie, dacă n'ar fi fost mai înainte un Alecsandri, care cel întâi a desgropat din pământul părăginit comoreile necunoscute ale limbei noastre, de aceea se cuvine întâietatea lui Alecsandri, căruia cu drept

cuvânt i s'a dat, prin glasul unanim al poporului,
titlul de poet național.

De aceea toată suflarea românească trebuie să
salute astăzi cu dragoste și recunoștință marea
lui figură și să se prosterne dinaintea bronzului,
care o imortalizează.

— — — — —

A
D
U
N
A
C
O
S
S
U
A
L
I
R
E
A

S
T
A
T
U
F
I
L
H
I
M
V
A
S
I
L
E
A
L
E
C
A
N
D
U
I

LA DESVĂLIREA
STATUEI LUI VASILE ALECSANDRI
IN IAȘI 1906

LA DESVÁLIREA STATUEI LUI VASILE ALECSANDRI

IN IAȘI 1906

Domnilor,

Ca un modest ucenic al lui Vasile Alecsandri de la care multe am învățat și pe care încă din copilărie m'am deprins a-l iubi și admiră, vin cu inima strânsă să aduc prinosul meu de dragoste și recunoștință ilustrului maistru a cărui figură e înveșnicită astăzi prin bronz.

Negreșit nu-mi este cu puțință să îmbrățișez în cadrul acestei cuvântări întreaga sa activitate literară, căci el a fost cel mai mare și cel mai rodnic dintre toți scriitorii generațiunii noastre trecute.

Reputațiunea lui a pătruns încă de la început nu

numai în cele mai adânci straturi sociale ale poporului român, dar a trecut și dincolo de hotările țării.

El a fost luceafărul împrăștiitor de lumină, care a dat un nou și puternic impuls mișcării noastre literare.

Sunt 64 de ani de când a luat el pentru întâia-și dată condeiul în mâna ca să aștearnă pe hârtie în ritme și rime inspirațiunile lui poetice.

În acele timpuri depărtate a compus el *Doinele și Lăcrămioarele* care sunt și astăzi în gura poporului, sunt izvorul limpede și nesecat la care se adapă zilnic mintea și inima copiilor noștri în toate scoalele țării.

Când le recitesc acum după atâtă amar de vreme și le regăsesc tot tinere, tot frumoase, simt par că răcoarea unei adieri de primăvară pe sufletul meu, simt că par că eu însu-mi reîntineresc.

Din ziua de'ntâi el s'a ridicat cu mult mai presus decât toți poeții ce l-au precedat și care întrebuițase până la el o limbă sarbădă, un fel de proză rimată împestrițată cu neologisme, lipsită de orice artă, de orice scânteie poetică.

Multă vreme s'a crezut că limba-i vinovată de starea înapoiată a literaturei noastre; că adică limba românească nefiind destul de subțire, de frământată, de cultă, nu poate pune în lumină toate finețele cugetării și ale simțirii omenești.

Ei bine, Alecsandri a dovedit contrariul; a do-

vedit că nu instrumentul lipsise până la el, ci maistrul care să-l știe mânuì. Astfel el a fost întâiul care a desgropat de la vetrele țăranilor limba noastră strămoșească frumoasă, vioaie, pitorescă, plină de imagini poetici și a ridicat-o la cinstire într'o lume care uitase s'o vorbească. El a cules cel întâi din gura unchiașilor și a lăutarilor ne-stimatum tezaur de poezii populare ieșite aşă ne-prasnic cine știe de când din rărunchii poporului și care oglindesc aşă de bine bucuriile, durerile, dragostele, vitejile și speranțele lui.

Ceeace a făcut Alecsandri cu limba românească scoțând-o fecioară curată de sub dărâmăturile unui trecut de sute de ani de restriște, a făcut la rândul ei mult iubita noastră Regină și Poetă a cărei frunte este încununată de o îndoită aureolă, scoțând de asemenea de la vatram țăranului catrința tradițională cu marama, cu florile, cu altițele cele strălucitoare de par că se îngâna pe piepturile fiicelor noastre luminele primăverei.

Intocmai ca niște comori scumpe au stat ani și ani mistuite în întunericul bordeiului țărănesc, atât limba strămoșească cât și străvechiul costum național pe care astăzi îl poartă cu atâta grație și distincțiune Alteța Sa Regală Principesa României.

Opera lui Alecsandri are rara însușire că oglindeste viu firea noastră românească în toate manifestările ei sufletești; El n'a cântat pe un singur ton. El a posedat gama întreagă. Pe lira lui au vi-

brat toate corzile la unison cu bătăile înimei noastre. El a atins toate genurile: balada, legenda, drama, poezia lirică, descriptivă, epică și în toate s'a ridicat la înălțimi necunoscute până la el. El a fost poetul național al neamului Românesc. El ne-a cântat freamătușul pădurilor, suspinul păraelor, ciripitul păsărilor, dragostele Ilenei Cosânzenei, voiniciile Păunașilor din codru. El a dat glas florilor, ne-a dus pe pajiștele verzi unde răsună doi-nele, unde se încing horele, ne-a reinviat faptele eroilor noștri vechi și a mai cântat un cântec care a făcut să tresără inima românească, a cântat pe Peneș Curcanul cu cei nouă Dorobanți, a cântat vitejia vitejilor noștri în răsboiul independenței.

Dar, domnilor, îndrăznesc a zice, că dacă am spicui numeroasele lui volume pline de nestimate mărgăritare, și ne-am opri aşă din întâmplare numai la câteva din ele, precum de exemplu la balada *Groza*, cea mai perfectă ce cunosc în literatura noastră, la frumoasa *Rodica*, la admirabilul *Concert din luncă*, la cuvântarea plină de avânt patriotic a lui Ștefan cel Mare din *Dumbrava roșie*, încă ar fi de ajuns ca să-i desemnăm locul întâi între poeții noștri. Însă tocmai fiindcă în urma unei carieri aşă de pline, opinia publică unanimă îl urcase pe cel mai înalt piedestal proclamându-l de rege al poetilor României, a trebuit și el ca toate gloriile din lume să fie atins de boldul ascuțit al criticei.

S'au găsit după moartea lui, căci în viață nu știi să-l fi atacat cineva, s'au găsit, regret a o zice, câți-va tineri de altfel talentați care i-au făcut cinstea să-l împungă din când în când și să-i descopte ici colea câte un neajuns că doar l-ar mai împuțina.

Această cinstă au avut-o odinioară și Shakespeare, și Dante, și Goethe, și Victor Hugo și alții și totuși au rămas gloria neperitoare ale omenirii.

Așa va rămânea și Alecsandri o glorie neperitoare a neamului nostru. Acei câți-va tineri meritoși cari i-au drămălit meritele cu cumpene nedrepte, ar fi trebut să-și aducă aminte că dânsul le-a dat moștenire un ogor întreg brăzdat și scos din paragină, le-a dat o limbă creată gata pe care dânsii n'au avut decât să și-o însușească, le-a transmis un vers dulce armonios care merge la inimă, un vers cum nu se mai auzise până la el și care a îmbătat copilăria noastră a tuturora.

Ei bine, dânsii după ce s'au inițiat la tainele bardului, după ce au cetit și mistuit opera lui, au putut negreșit *pe unele cărări bătute de el* să constate că s'a făcut un pas mai departe, căci aşa merge lumea. Dar Alecsandri nu trebue judecat dintr'un singur punct de vedere, ci după întreg complexul muncei sale intelectuale. Astfel judecat, pot zice fără teamă de a greși, că nimeni până în ziua de astăzi nu l-a întrecut și nu a lăsat brazde aşă de adânci ca el, ținând seamă, mai

ales de greutățile ce a avut de învins, de mijlocul neprielnic în care se găseă, într'o epocă semi-barbară fără cultură și tradiții literare, pe când statul nostru neașezat pe temelii statornice era mereu bătut de vânturi și în pericol de a-și pierde existența.

Dar și pe terenul politic opera sa a avut o înrâurire enormă. Cine nu-și aduce aminte de vestita *Hora Unirei* care în timpurile de ghea cumpană a însuflăt poporul nostru și l-a ridicat la cel mai înalt grad de entuziasm? Cântarea lui înflăcărată a contribuit tot atât cât și strădaniile oamenilor de stat la realizarea visului nostru secular. Unirea, căci poeții și scriitorii sunt promotorii marilor revoluții politice și sociale.

Era atât de mare și impunătoare figura lui Alecsandri în acele vremuri de lupte grele, când pentru prima oară după sute de ani poporul nostru a fost chemat să-și aleagă Domn din libera sa voință, încât numele lui o fost pus înainte pentru scaunul domniei, de către o parte însemnată din lumea politică de atunci.

Și îmi aduc aminte, căci l-am auzit eu însumi, cum el cu graiul lui simplu, curat românesc în care vibra accentul celei mai desăvârșite sincerități, se apără de această mare onoare zicând că nu-i făcut din lutul din care se fac Domnii; că sarcina aceasta e prea apăsătoare pentru umerii lui; că el nu înțelege a-și sacrificia libertatea, a-și

încătușă dorurile și năzuințele sufletești precum se cere dela un cap de stat. Că pentru nimic în lume el nu va preferă aerul încărcat de grija și de răspundere al Curții Domnești, aerului liber dela țară unde duce viață liniștită în mijlocul unui popor de vietăți ce nu-i cer slujbe, nici favoruri.

Astfel Alecsandri, fire primitoare de impresiuni, veșnic emoționată, veșnic îndrăgostită de nemărginirea spațiului, de verdeața câmpului, de albastru cerului, de simfonii pâraielor și codrilor a preferit pentru libertatea aripelor lui de poet, să renunțe la Domnia peste oameni dar a rămas Domn peste lumea visurilor omenești.

Și acum când Alecsandri ne privește din înalța lui seninătate, când ne-am adunat cu toții aicea ca să ne prosternăm dinaintea umbrei lui, eu unul mărturisesc că sunt înduioșat până la lăcrămi, și orce ași spune, orce cuvinte calde de premărire ași alege, simt că nu voi fi la înălțimea poetului uriaș.

Cine știe ce ne rezervă, viitorimea adâncă și ce alți luceferi noui vor mai răsărî pe cerul literar al patriei noastre.

Să dea Dumnezeu să fie cât de mulți și cât de mari! De un lucru totuși să fim siguri, că în câtă vreme se va juca o horă pe pământul românesc, în câtă vreme va răsuna o Doină în cordii noștri verzi, numele lui Alecsandri va fi mereu sărbătorit, și urmașii urmașilor noștri îl vor po-

meni ca pe cel mai mare poet al tuturor Românilor din trecut și prezent.

Iar vouă fraților Bucovineni care ne-ați făcut cinstea să veniți la desvălirea statuei marelui nostru poet care este și al vostru, vă zic cu inima plină de dragoste: *bine ați venit în patria dumă!*

Priviți cu smerenie această măreață figură, care simbolizează toate dorințele și speranțele neamului nostru și duceți la întoarcere, în căminele voastre o amintire neștearsă de iubirea frătească ce a-ți întâlnit aicea și de următoarele versuri ale cântărețului ce sărbătorim astăzi:

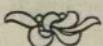
Amândoi suntem de-o mamă
De-o făptură și de-o seamă,
Ca doi brazi într'o tulpină.
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă'n lume,
Eu ţi-s frate, tu-mi ești frate,
În noi doi un suflet bate !!!

JUBILEUL „CONVORBIRILOR LITERARE“

(1906)

JUBILEUL „CONVORBIRILOR LITERARE“ (1906)

Revista „Convorbiri Literare“ intră în al 40-lea an al existenței sale.

Imi aduc aminte, nu fără oarecare strângere de inimă, că am fost martor la ceremonia botezului ei petrecută în casele d-lui V. Pogor față cu numeroși alți martori dintre care, spre marea noastră durere, mulți au trecut pragul vieții, și nu tocmai dintre cei mai puțini scumpi înimei noastre.

Deși ne cam îndoiam atunci când i-am stropit leagănul cu ceaiul tradițional că va ajunge pruncul la bătrânețe unse, totuși, în măsura puterilor noastre, i-am dat fiecare sprijin statornic și cald, asigurându-i mersul regulat și neîntrerupt, ceeace nu eră ușor în mijlocul unui public nedeprins a prețuì munca scriitorilor români.

Astfel au intrat în lume *Con vorbirile*, la început cu pas timid ca un copil care se deprinde a merge pe picioare, apoi din ce în ce cu pas mai bărbătesc, căpătând mereu încredere în sine, învingând greutățile și adeseori dușmaniile ce-i stăteau în cale, înfierând netrebniciile și trăind totdeauna viață neatârnată, fără sprijin străin, fără gratificațiuni, fără subvențiuni, până ce în sfârșit au săpat brazdă adâncă și au determinat un curent sănătos, nu numai în România liberă ci și în celelalte țări locuite de Români. Cine nu recunoaște astăzi influența binefăcătoare a *Con vorbirilor* asupra limbei noastre scrise și vorbite?

Nu-mi este cu puțință de a face în limitele restrânse ale acestui articol o dare de seamă amănunțită despre întreaga activitate a organului literar junimist. Mi-ar trebui volume pentru aceasta. Voiu zice numai că cei 40 ani de viață ai *Con vorbirilor* vor rămâneă pentru totdeauna strâns legați cu întreaga viață intelectuală a poporului nostru și vor face epocă în istoria literaturii moderne a țării.

Eu unul mă simt fericit că am avut ocazia să pun și eu umărul, alături de alții mai vrednici decât mine, la îndrumarea noei direcții pornite din imboldul *Con vorbirilor* și care ne-a procurat nouă muncitorilor bucurii sufletești de acele ce de sigur nu vom mai gusta în viitor, căci entuziasmul care face să vibreze inimile e un dar numai al

tinerețelor. Ce frumoase erau acele timpuri de emulațiune și cu ce placere aducea fiecare dintre noi, întocmai ca alătura, partea sa de miere la stupul comun!...

Când mă uit îndărăt, rămân uimit văzând cât de repede s'au strecurat atâția amar de ani care ca un șuvoi cotropitor au înghițit viața multora dintre noi și tinerețea tuturor; dar în schimb acest șuvoi a rodit pământul făcând să răsară rând pe rând din ogorul nostru de muncă un bogat mănunchiu de flori tinere și alese, înveșnicite prin opere de artă care oglindesc însușirile sufletești ale neamului nostru mai limpede și mai adânc decât tot ce se produsese mai înainte.

Nu găsesc deci cuante mai calde pentru sărbătorirea bătrânlui organ literar, ilustrului decan al tuturor revistelor din țară, decât urându-i din toată inima ceeace din nenorocire nu-mi mai pot urămie însu-mi, o nouă și îmbelșugată tinerețe.

Văd însă cu bucurie că bătrâna revistă intrată pe mâinile unor tineri înzestrați cu foc sacru și cu puteri proaspete, a și pășit falnic pe calea reîntineririi, și nu mă îndoiesc că mereu regenerându-se își va sărbători odată centenariul, când vai, nici unul dintre noi, vechii colaboratori, nu vom mai fi. Dar să mulțumim lui Dumnezeu că am rămas pentru jubileul de astăzi măcar atâția căți suntem, și să ne rugăm bunătății lui să acorde viață rodnica, sănătoasă și îndrăstul de lungă ti-

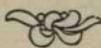
nerilor redactori ce ne-au înlocuit cu vrednicie și care au înaintea lor un frumos viitor, să poată dânsii strigă într'o zi cu mândrie:

„Iată prima revistă literară română care a împlinit secolul!“.

Și atunci alt Jubileu! ! ...

LA MORMÂNTUL LUI MIHAIL KOGÂLNICEANU

(3 IULIE 1902)

LA MORMÂNTUL LUI MIHAIL KOGÂLNICEANU

(3 IULIE 1902)

Domnilor!

Depun din partea Camerei și Senatului României, aceste două coroane pe mormântul marelui Mihail Kogâlniceanu.

Apropiindu-mă de acest mormânt simt inima mea coprinsă de emoție.

Simt că cuvintele mele ori cât de calde ar fi, nu vor fi niciodată la înălțimea omului care a umplut lumea cu numele lui.

Cine n'a cunoscut pe Mihail Kogâlniceanu? Cine n'a auzit de dânsul în răstimpul de 50 de ani, cât a dus viața cea mai activă, cea mai mișcată, cea mai plină de fapte mari?

Nu mă voiu încercă să fac biografia lui, căci mi-ar trebui volume pentru aceasta. Istoria lui Mihail Kogâlniceanu, este însuși istoria României

moderne, și numele lui figurează pe cele mai frumoase pagini ale ei.

E destul să spun că el a simbolizat, a încarnat, ca să zic aşă, spiritul viu și însetat de progres al poporului nostru, în evoluțiunea sa de regenerare începută cu jumătate de secol înainte. Nici un fapt important nu s'a săvârșit în această perioadă de evoluțiune, de care numele lui să nu fie legat.

Om de o inteligență extraordinară, de o putere de inițiativă și o iuțeală de concepție neîntrecute, scriitor de frunte, orator irezistibil, care a ținut sub farmec o generație întreagă, el era unul dintre acei oameni rari, privilegiați de natură, care se nasc la o sută de ani odată, și care pe orice scenă din lume l-ar fi aruncat soarta, ar fi jucat rolul întâiu.

Între contemporanii săi era un uriaș. A început prin a fi om de știință și de litere, înainte de a fi om de stat. A ocupat, pe când încă era Tânăr o catedră de istorie în Iași. A scris în limba franceză, pe când se afla în Germania o istorie a Moldovei și a Valahiei. A înființat în colaborare cu Vasile Alecsandri, Dacia Literară și Arhiva Românească. A publicat în 1852 Letopisețele Moldovei, și mai târziu Cronicile României, isvoare fecunde la care s-au adăpat toți istoriografilor noștri contemporani. A fondat Universitatea din Iași, și a fost numit între cei dintâi membri ai Academiei Române.

In timpul marilor lupte pentru *Unire* el a scos la lumină cel mai de frunte ziar politic ce a existat în Moldova, intitulat *Steaua Dunărei*, care a dat mișcării unioniste un puternic și decisiv impuls. Îmi aduc aminte și acum cu ce ardoare, cu ce entuziasm, ceteam noi tinerii din vremea aceea articolele lui admirabile, ca frumusețe de stil, ca putere de argumentare, ca avânt patriotic, articole care ne încălzeau inimile și a căror influență a contribuit mult la realizarea visului secular al Românilor.

In Divanul ad-hoc și în camera electivă a Moldovei care a ales pe Cuza-Vodă, el era sufletul partidului național, îmbolditorul orcărei năzuinți spre progres și libertate; cuvintele lui înlăcărate electrizau lumea și cu drept cuvânt i-au atras meritatul nume de *Privighetoarea Moldovei*.

Un asemenea om cu asemenea calități nu putea să nu ajungă la cea mai înaltă treaptă politică în țara lui. Astfel în 1864 chemat de Cuza-Vodă ca Prim ministru, a secularizat averile mănăstirești închinate, redând țării a cincea parte din teritoriul ei; a făcut fără nici o sguduire sau sacrificii simțitoare împroprietărea țăranilor, cel mai mare act politic și social, care în alte țări a costat șiroae de sânge și care a avut la noi ca consecință aducerea la viață cetățenească a unui milion de Români.

Iar mai târziu în 1877, în unire cu Ion Brătianu, un alt uriaș al neamului nostru a lucrat la înte-

Tata Boz,
un 1881

meierea Independenței și a Regatului, obținând aceste neprețuite bunuri, nu din pomana altor neamuri, ci prin sângele fiilor țărei emancipați de dânsul.

Domnilor!

Inainte de a termină nu pot trece cu vederea un fapt din viața lui Mihail Kogâlniceanu, nedislipit de altfel de soarta tuturor oamenilor mari, căci oamenii mari ca și arborii înalți sunt mai expuși la furtuni.

Tocmai fiindcă el era aşă de sus între semenii săi, nu se putea ca ura și invidia celor mici să nu-l atace. Lui lipsea coroana de martir și spre completarea gloriei lui a avut-o și aceasta. A fost persecutat crud pentru că a împărtășit un milion de țărani, pentru că le-a dat pământ, pușcă și vot și a făcut din servi oameni liberi.

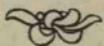
Dar fapta în sine a fost prea mare, prea patriotică, prea rodnică în rezultate binefăcătoare pentru a putea fi ștearsă din istorie. Imprejurările l-au răzbunat iute. A venit vremea ca însuși detractorii lui să-i respecte opera, iar cuvintele lor de ocara de atunci s-au întors spre lauda lui și-i intemeiază astăzi dreptul la recunoașterea eternă a țării.

Puternica lui figură se degagează astăzi senină din imperiul veșniciei unde patimile omenești nu

o mai pot ajunge și de ce timpul trece, de ce ea apare mai vie mai strălucitoare, întocmai ca un far luminos menit a călăuzi viitoarele generațiuni în conducerea statului român.

Cu inima deci plină de dragoste și venerațiune pentru marea umbră a lui Mihail Kogâlniceanu, să depunem astăzi aceste frumoase coroane pe mormântul lui în semn de recunoștință din partea țării la a cărei înălțare a lucrat el jumătate de secol, și să strigăm cu toții într'un glas: „Să trăiască în veci memoria marelui Mihail Kogâlniceanu!“.

DOUĀ LUMI

DOUĂ LUMI.

Am să vă spun, iubiți cetitori, o istorie adevărată și vă rog să credeți, orcât vi s'ar părea de stranie, că n'am adaos nimic de la mine. Mă tem chiar că nu voiu fi colorat îndeajuns faptele întâmplate pentru a fi la înălțimea realității. Iată-o:

A fost odinioară în dealul Tătarașului de lângă Iași o grădină sau mai bine zis o livadă care se numea *Spravale-Babă*. De unde îi venea acest nume ciudat nimeni nu știe. Dar era foarte vizitată de lumea ieșană de pe atunci.

Nu eră cultivată în stilul grădinelor moderne cu partere de flori, cu alei bine prunduite, cu frunzari tunși și tăieți la linie ca niște ziduri de verdeață; din contră, eră într'o stare cu totul primi-

tivă, aproape aşă cum eșise din sinul naturei mume, cu o iarba deasă și spornică care creșteă în voie la umbra arborilor împrăştiați fără regulă ca într'o pădure sălbatică. Dacă din distanță în distanță nu s'ar fi deschis prin desimea copacilor câteva luminișuri, câteva poeni de unde se zărea Iașul ca'n palmă cu toate mănăstirile cele vechi, marture de alte vremuri, cu toate dealurile încunjurătoare acoperite cu vii și împăнатe cu albe curți boierești ce răsăreau esele din noianul verdeții, te-ai fi crezut cu adevărat într'un pustiu de codru.

Acolo veneau copiii Duminecele și sărbătorile de se rostogoleau pe iarba verde sau jucau oîna revenită acum la cînste, acolo veneau amorezații de-și răsfățau dragostele la umbra teilor, acolo veneau poeții de visau de lumi mai bune, căci eră mare livada cu loc încăpător pentru toți, cu umbră multă și cu colțuri singuratice pentru cei ce căutau liniștea.

Ei bine, acolo stăteau sub crengile unui frasin frunzos, în jurul unei mese rotunde prin mijlocul căreia trecea trunchiul frasinului, doi tineri Vasile și Mihai care din vreme în vreme ciocneau câte un pahar de Cotnar și făceau filosofie.

A face filosofie, a zis un oarecare autor glumeț, este a vorbi despre ceeace nu înțelegi unui om care nu te pricepe. Nu știi dacă aşă eră cazul cu acei doi domni, dar deodată Mihai ridicându-se în picioare zise tovarășului său:

— Măi frate, ce mai la deal la vale! Omul, numit regele creațiunii, care a ajuns să stăpânească fulgerul, să măsoare distanța până la stele, să înnoate în aer, pe apă și sub apă și să vorbească cu antipozii cum vorbim noi doi aici la Spravale-Babă, acest om, zic, trăește în întuneric, nu vede decât până la vârful nasului și se lovește cu capul de toate gardurile. Nu știe nimic și nu înțelege nimic.

— Cum aşă? Intrebă Vasile, care nu admitea să se conteste știința omenească acumulată de veacuri.

— Iată cum! Omul este înzestrat cu cinci simțuri, ca și mâna cu cinci degete. Ce poți apuca cu cinci degete? Ce poți percepe cu cinci simțuri? Nimică toată. Un univers întreg rămâne necunoscut, percut pentru noi. Se întâmplă câteodată fenomene de acele, adevărate minuni, dinaintea căroră rămânem uimiți pentru că nu putem să ne dăm seamă *cum și de ce* s'au produs.

— La slăbește-mă, dragul meu! Strigă Vasile aproape indignat. S'a trecut vremea minunilor. Astăzi știința a emancipat mintea omenească și nu mai crede nimeni în parascovenii de acele băbești bune de adormit copiii.

— S'avem iertare, răsunse domol Mihai. Sunt scurți la vedere acei care nu cred și care își închipue că pot să rezolve marile probleme ale lumei cu $a+b$. Iacă, dacă ai vreme să stai până ce-om

deșertă garafa, îți voiu istorisi două cazuri foarte adevărate întâmplate în familia mea.

— Să vedem, mă rog.

— Ei bine ascultă! Trăia la mănăstirea Varaticul o vară a mea numită Epraxia. Era o femeie bună, intelligentă, cu oarecare cultură care o deosebea de celelalte maice, dar cam neurastenică. A fost trimisă de părinți de mică la mănăstire și când a început să priceapă viața, s'a văzut cu comanacul pe cap și cu rasa pe umere, doi tovarăși supărători care o depărtau de toate plăcerile lumei, dar de care nu se mai putea despărții tot de rușinea lumei.

Neștiind ce să facă cu timpul în oarele ce-i rămâneau libere după slujba bisericăescă, ea citea mereu cărți instructive și ajutată de o bună memorie ajunsese să fie cea mai procopșită, cum s'ar zice, dintre maice. Toate îi recunoșteau superioritatea culturii și a inteligenței și la orice nevoie a lor, la dânsa veneau să ceară sfat.

Intr'una din zile ea se îmbolnăvește de tifos și cade în nesimțire.

Fiindcă era iubită în mănăstire, toate maicele stăteau cu rândul la căpătâiul ei și o îngrijeau zi și noapte. Iată că într'o seară pe la aprinsul lumânărilor, ea se ridică în sus foarte turburată și strigă călugărițelor ce o înconjura:

„Alergați în pod la arhondaric că e foc!“ Apoi se culcă iar și adormi.

— Sărmana aiurează, ziseră maicele, făcându-și cruce, și nici una nu se mișcă. Cum ar fi putut bolnava să vadă focul, când arhondaricul era tocmai în celălalt capăt al mânăstirei.

Nu trecură două, trei minute și ea se sculă a doua oară cu ochi speriați strigând din nou:

„Da pentru Dumnezeu alergați la arhondaric că e foc și o să ardă mânăstirea!“

Ea rosti aceste cuvinte cu un glas atât de mișcat și plin de convingere, încât maicele sub imboldul unui tainic îndemn, au trimes imediat oameni în podul arhondaricului unde într'adevăr au găsit foc. Dacă cinci minute ar fi mai zăbăvit, ar fi fost prea târziu.

Ei bine, tu, savantule îndărăpnic, marele meșter al cifrelor, agerul plămăditor al teoriilor filosofice materialiste, explică-mi, mă rog, acest fapt despre autenticitatea căruia îți garantez.

— Mai întâi tu n'ai fost defață și vorbești după spusa călugărițelor. Dânsene ca să se facă interesante ușor născocesc legende pe care mai la urmă le cred ele înșile ca adevărate.

Al doilea chiar adevărat de ar fi faptul, încă a putut să se producă prin o întâmplare, o coincidență care orcât de extraordinară ar părea, tot întâmplare, tot coincidență rămâne.

Mihai clătină din cap cu un aer neconvins.

— Cum este cu puțință, întâmpină el, că peste o sută de călugărițe, dimpreună cu toți slujbașii

mânăstirei, să se unească pentru a născocî o poveste. Lucrul e cu totul nefiresc.

— Mai nefirească îmi pare ipoteza cealaltă, răspunse Vasile care se închideă în formulele lui matematice ca într'o cetate. Nu există și nu poate să existe decât ceeace se poate demonstră științificește. Tot ce depășește legile cunoscute ale naturii, e basm și nu merită crezare.

— Dar vai de mine!.. Poți tu să-mi explică ceeace în toate zilele vezi cu ochii și calci cu picioarele? Pot oare toți botaniștii, toți chimistii, toți geologii să-mi facă măcar un fir de iarbă, un fir de năsip așa precum e în natură? Prin urmare, întreaga știință omenească nu face două parale când e vorba nu de a constată cele ce există și ne cad sub simțuri, ci de a le explica origina.

Ș'apoi să-mi dai voie să-ți istorisesc un alt fapt care mi s'a întâmplat mie însu-mi și care nu se poate explica prin coincidență sau minciună, afară numai dacă mă vei pune și pe mine în categoria celor o sută de călugărițe născocitoare de povești. De astădată am să te fac marț, iubite.

— Să vedem, adaoșe Vasile care nu voia nici în ruptul capului să descalece de pe argumentele lui științifice.

Mihai sorbi un gât de Cotnar, scoase o roată de fum din țigară și cu aer solemn începù:

— Nu sunt decât șase ani decând m'am însurat.

In anul dintâi am căpătat un băiat spre marea satisfacție a mea și a femeii mele, în anul al doilea un alt băiat, și în al treilea iarăși un băiat. Unde era să ies cu socoteala. Dacă mergeam tot aşa era să-mi umplu casa, vorba ceea, cu *volintiri*. Femeea mea dorează acum din toată inima o fată și trebuie să mărturisesc că și eu începui să împărtășesc dorința ei. Așă-i omul, veșnic doritor de ceea ce nu are.

Însfărșit ce să lungesc vorba; în al cincilea an îmi cade în leagăn un al patrulea copil.

Mare emoțiune până când i-am aflat sexul.

Era o fată... Nespusă bucurie în casă !

Dumnezeu ne-a împlinit dorul. Cât de mică era în leagăn, numai de-o palmă de-a puterea fi, și totuși gurița ei cât o cireașă ne suridează drăgălaș; avea niște ochi în care lumea abia încăpea să se oglindească, și era zău frumușică, bat-o norocul, de-țи venea s'o sorbi într'o lingură de apă. Parcă era un îngeraș căzut din cer spre mângâierea pământului. Ce nu vede ochiul părintesc!.....

Dar iată că după câteva zile dela nașterea ei o mare nenorocire se întâmplă.

Copila cum sta în pelinci la sinul cald al maică-sa, deodată se îngălbenește, se învinește, închide ochii și rămâne fără mișcare, întocmai ca moartă. Doctorul adus în grabă abia îi simțește pulsul și bătaile de înimă.

După o jumătate de oră lungă cât o eternitate, ea își revine în fire, își recapătă culorile, și începe să gângurească ca păsărica din ștreșină... Slavă Domnului!.. Am rămas convinși cu toții că a fost numai un rău trecător.

Din nefericire însă, a doua zi îi revine leșinul care de astădată ținu mai bine de un ceas; iar a treia și a patra zi se repetă accesele aşă de des încât copila mai nu se mai deșteptă.

In casă cu toții perdusem capul. Doctorul, moașa, slugile și noi părinții nu știam ce să-i mai facem. Doctorul mi-a spus în taină că copila nu poate să scape fiind prea fragedă și răul avându-și origina la creeri.

Inchipueșteți în ce hal eram.

— Doctore, îi zisei eu, am auzit nu știu de la cine, că compresile de apă rece sunt bune pentru spasme. Ce crezi? n'ar fi bine să cercăm.

— Apă rece, îmi răspunse el, e cuțit cu două tăișuri. Copila e numai de vreo zece zile născută. Ea a stat nouă luni într'o căldură de 37 grade în sinul maică-sa și dacă o punem acum în prostiri reci, impresia va fi aşă de violentă încât poate să o omoare pe loc. Eu nu iau răspunderea, căci ar fi să-i mai scurtez viața din puținul cât i-a hărăzit natura.

Acest răspuns m'a descurajat cu totul.

Preotul care fusese adus să o boteze a declarat că-i e frică să nu moară în mânele lui când a

cufunda-o în apă și a refuzat să-și îndeplinească serviciul.

Desnădăjduit, strivit de oboseala a trei nopți nedormite, m'am pus pe o canapeă, cu capul greu, împresurat de cele mai negre gânduri, și cum stam aşă aproape în nesimțire, m'a furat somnul. Ce somn am mai avut Doamne! Un somn zguduit de un vis care m'a înfiorat în adâncul măruntaelor.

Am visat pe fratele meu mai mic care murise cu patru ani mai înainte.

Eră îmbrăcat într'o haină albă, lungă, până la călcăe; avea față ca de ceară, înțepenită pe care nici un mușchiu nu se mișcă. Ochii lui mari deschiși, deși ațintiți asupra mea, parcă nu mă vedeaau, parcă se afundau în adâncul spațiului. Avea înfațisarea unei statui, unei vedenii dinaintea căreia îmi venea să-mi fac cruce și să fug, dar atras ca de o putere magnetică mă aprobiau de el și-l întrebaiu:

— Tu frate, sau oricine vei fi, spune-mi copila mea are să moară?

Așteptam răspunsul cu ghiața în inimă. Însă buzele lui nu se mișcară, răspuns nu-mi dădu, dar clatină din cap în sens adică că *nu*.

— Oare bine ar fi să o punem în prostiri de apă rece?

El își plecă capul în jos în sens că *da*.

Atunci parc'un fulger a străbătut tot corpul meu din creștet și până în tălpi; ars am sărit în

picioare, mi-am șters repede ochii, o lumină mare s'a făcut în creerii mei și cu o convingere nestrămutată, neținând seamă de temerile doctorului, am poruncit să-mi scoată apă rece proaspătă din fântână și i-am învălit trupul vânăt și aproape fără viață într'o prostire udă, acoperind-o apoi cu alta uscată.

Moașa și slugile care auzise con vorbirea mea cu doctorul, holbau niște ochi mari spărieți de îndrăzneala mea și parcă se temeau să se apropie de fată ca să nu-și atragă vreo răspundere; căci fapta mea, nici mai mult nici mai puțin, era de natură să-i curme zilele într'o clipeală și să mă lase pentru toată viața sub povara celei mai crunte remușcări. Te las să judeci pe ce povârniș eram. Dar eu nu vedeam nimic dinaintea ochilor decât figura înțepenită a fratelui meu și orb executat înțelesul semnelor lui.

Atunci, O ! Minune a lui Dumnezeu !

N'a trecut cinci minute dela punerea ei în prostiri și cum mă uitam cu inima strânsă în fața-i descompusă, văzui vinețeala dispărând încet, încet de pe obrazul ei, întocmai cum dispar nourii de pe cer lăsând în urmă-le seninul limpede. Copila înseninată în adevăr, a deschis ochii și văzându-mă la căpătâiul ei mi-a suris.

Apoi toată ziua aceea și noaptea următoare a fost sănătoasă. A doua zi doctorul care se așteptă cu siguranță la un desnodământ fatal, a venit în

vârful degetelor, sfios și a întrebat pe moașa dacă nu cumva s'a *sfârșit*.

— Ce *sfârșit*! Răspunse moașa; dute și vezi copila că e bine, rumenă și suge cu o poftă de parcă n'o să se mai sature.

La rândul lui doctorul holbă niște ochi mari plini de mirare aflând cum eu, în contra regulelor științei, am scăpat copila după inspirația unui vis. Însfărșit, iubite Mihai, de la cea dintâi compresă și până în ziua de astăzi au trecut 16 ani și dânsa n'a mai avut nimic; s'a prefăcut într'un bujor de fată sănătoasă, veselă și drăguță de parcă lumenea casa unde intră.

Ce zici de acest vis al meu care a scăpat viața fetei? Așa-i că sunt lucruri misterioase în lumea asta care nu se pot explică cu formulele tale algebrice sau cu teoriile materialiste.

— Zic că visul de noapte adeseori nu-i decât reflexul grijilor zilei. Erai cu gândul la boala fiicei tale și la chipul de a o scăpă, și e natural să fi avut un astă vis care dacă îți-a indicat leacul, este că tu singur l-ai propus doctorului.

— Ce ușoară explicație luată din cunoscutul vostru saltar de argumente. Dar mai întâi ce-i somnul, această jumătate de moarte? Ce sunt visurile care-l populează și care îți dau iluzia unei a doua vieți? Putut-a cineva să ne răspundă la întrebare?.. Nu!.. Vezi dar că orce vei face și orcum te vei învârti, te izbești mereu de *necu-*

noscutul care și acopere vederea ca o perdeă. Precum bastonul meu nu poate săt cine l'a tăiat din pădure, cine l'a cioplit, și lustruit, aşă nu putem săt noi de unde venim, unde mergem și care va fi ultima noastră soartă. Ființa creată nici odată nu-și va cunoaște pe creator. În zadar sunt toate sforțările noastre de a pătrunde în tainele universului. Inteligența omului nu-i plăzmuită ca să poată deslegă asemene probleme, și după toate cercetările cele mai aprofundate ale celor mai geniali dintre noi, aşă numiți stăpâni ai pământului, am ajuns la un singur rezultat absolut sigur, acela adică să știm că nu putem săt nimic.

— Aferim!.. Intrerupse Vasile la culmea îndignării. Vra să zică după tine suntem condamnați pentru vecia veacului să rămânem niște ființe oarbe deși în fiecare zi vezi că noi câștigăm teren asupra necunoscutului.

— Negreșit, orbi vom rămâneă, pentru că aşăne-a croit natura. Plutim între două lumi: una văzută și pipăită care ne înconjoară și pe care dacă ați isbutit să o măsurăți cu cotul ingineresc, nu aveți pentru ce să fiți aşă de mândri, căci de altfel niciodată nu-i veți afla rostul și menirea; și alta tainică, nevăzută, nepipăită care scapă puterii de percepere a simțurilor noastre și care pentru noi e ca și cum n'ar exista.

Plutim în *spațiu* și *temp* două concepții, două noțiuni abstrakte absolut neexplicabile, căci care

minte e în stare să priceapă sau măcar să-și închipue *nemărginirea* în spațiu și *eternitatea* în timp? Și cu toate acestea ne dăm prea bine seamă că și una și alta există pentru că de altfel n-ar există universul. Vra să zică iată lucruri care știm că sunt și pe care nu le putem înțelege nici explică. De ce dar n-ar există în unii oameni oarecare stări anormale sufletești în care simțurile să fie mai ascuțite sau chiar îmbogățite cu un simț nou în stare a presimți viitorul sau a vedea lucruri nevăzute de ochii ordinari. Când zic viitor, zic ceva convențional omenesc, căci în eternitate nu este nici *ieri*, nici *azi* nici *mâni*; nu este viitor nici trecut.

Înțelegi tu, dragă Vasile; eu nu sunt decât un biet poet impresionabil ca o harpă eoliană care vibrează la orce vânt. Eu primesc lumea aşă cum este, mă bucur de dânsa și o cânt; tu ești un savant care cauți să adâncești lucrurile, să despici firul de păr în patru, dar care te dedai la o gimnastică intelectuală zadarnică și fără nici un folos. Pentru că, dată fiind făptura fiziologică a creerelor noștri și puterea lor de pricepere, trebuie să înțelegi și tu odată că nu vei ajunge să descifrezi acel *cum* și acel *de ce* către care mereu năzuește spiritul tău speculativ. Vezi efectele dar cauzele rămân și vor rămânea în întuneric.

Și aceasta îmi aduce aminte de o frumoasă parabolă din cărțile sfinte. Mă rog să nu râzi:

Se zice că un copil şedeă odată pe malul mărei și mereu turnă cu pumnii apă într'o gropiță ce o făcuse în năsip.

— Ce faci copile? Il întrebă un sfânt oarecare, dacă nu cumva Sf. Petru care trecea pe acolo.

— Ia voiu să strămut marea în groapa asta, răspunse copilul.

— Apoi, băete, precum nu intră tainele Dumnezeeste în mintea strâmtă a omului, aşă nu intră marea în groapa asta.

Mihai aici se opri. El vorbise tot timpul repede, pe nerăsuflare cu un ton atât de vibrător și cu atâta putere de convingere, încât Vasile filosoful și matematicul a rămas pe gânduri. I se pără un moment că se află în fața unui iluminat care vede el însuși lucruri nevăzute.

Fără să-l mai contrazică cu probe scoase din arsenalul lui științific, a ridicat un pahar și a ciocnit cu el zicându-i.

— Ai dreptate Mihai din punctul tău de vedere. Tu ai două lumi: una simțită și văzută și alta ocultă, nesimțită și nevăzută care înlăcărează închipuirea ta de poet. Tu visezi, eu analizez. Dacă până acum n'am putut deslegă marea taină pe care se razimă lumea, dacă nu pot zice ca dascălul gărbovit și uscățiv al lui Eminescu: „Universul fără margini e în degetul meu mic“. Totuși nu pierd nădejdea că va veni o vreme când toate se vor limpezi; căci lumea nu stă locului ci evoluează

necontenit spre progres, doavadă că omul de astăzi nu mai seamănă cu acel de 100 de ani în urmă.

— Bine, frate, că recunoști cel puțin că există o enigmă încă nedeslegată. Până când însă se vor limpezi lucrurile, ceeace doresc și eu, să nu pui, mă rog, la îndoială lumea cea de a doua despre a cărei ființă îți-am dat dovezi nerecuzabile, și să nu mai atribui maicelor și mie rea credință sau prostie pentru că preferim să credem ceea ce am văzut cu ochii și nu ceace ne spui tu.

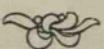
„Dacă așî puteâ să explic pe Dumnezeu, așî fi însu-mi Dumnezeu, zice Victor Hugo undeva. Pune un orb la soare, el nu-l va vedea dar îl va simți și va spune că-i e cald“.

„Așă și noi simțim fără să o vedem ființă absolută. Ne vine o căldură de la Dumnezeu.“

N'au trecut decât câțiva ani la mijloc, și Mihai află spre marea lui surprindere că matematicul, filosoful materialist Vasile, acel *esprit fort* care nu admitea nimic ce nu se putea demonstra științificește, învârteâ mereu la mese în societățile spiritiste și sta de vorbă cu umbrele lui Platon și Aristoleles, cum a stat odinioară cu dânsul sub frasinul dela Sprăvale-Babă.

Ce tari sunt convingerile omenești!.. Si ce jucărie e omul în mijlocul elementelor ce-l împresoară!..

24 JANUARIE 1859—1909

*

24 IANUARIE 1859—1909

Onorată Adunare,

Sunt fericit să văd pe stimații noștri concetățeni ieșeni adunați în număr aşă de mare în acest templu al artei pentru a sărbători ziua de astăzi 24 Ianuarie, a 50-a aniversare dela realizarea *Unirei*. Această dată trebuie să fie scumpă inimii tuturor Românilor fiindcă ea înseamnă în istorie o epocă memorabilă, începutul renașterei noastre.

Cei mai mari Domni ai noștri din vechime au căutat să întrunească într'un singur mănunchiu aceste două ramuri ale națiunii române, dar n'au izbutit fiindcă-și alesese calea armelor. Generația însă dela 1859 a avut norocul, fără vărsare de sânge, să atingă acest ideal, nu însă fără mari lupte și sbuciumări.

A izbutit pentru că intrase adânc în conștiința tuturor straturilor sociale din Moldova și Muntenia că singura noastră scăpare eră *Unirea*.

In adevăr, ce eram noi înainte de unire?

Două țărișoare vasale Turcilor, totdeauna expuse la invaziile oștirilor străine, totdeauna în pericol de a fi înghițite de vecini. Puterea suzerană în loc să le apere le asupriă ea însăși, considerându-le ca niște moșii de exploatat și îngăduind chiar fără nici o dreptate răsluirea teritoriului lor; într'un cuvânt eram două țărișoare slabe, umilite, îngunchiate, aproape necunoscute de Europa occidentală și de mai multe ori oferite în diverse combinațiuni diplomatice când unuia când altuia dintre falnicii vecini.

Aceasta era situațiunea externă.

Ca situațiune internă era întuneric pretutindeni, săracie complectă, o oligarchie venită din Fanar care sugea ca un burete toate forțele vii ale poporului. Nici un metru de șosea, nici o școală sau spital rural, nici o fabrică sau industrie, nici un pod pe apele curgătoare; iar despre drum de fer, telegraf, etc.... nici nu se visă. Ba din contră, când răposatul Domn Grigore Ghika din Moldova a vroit la 1853 să înființeze telegraful a fost părît de boieri la Sultan că ruinează pădurile statului înșirând stâlpi în țară fără nici o necesitate. Apoi hatârul și rușfertul, aceste două cuvinte împrumutate dela Turci dimpreună cu obiceiul, intrase adânc

în moravurile noastre și se infiltrase în toate ramurile dregătoriilor publice.

Dar iată că la 1848 un vânt bun ne vine din apus, vântul de deșteptare al popoarelor și negurile încep a se împrăștiă. Se face lumină în conștiința Românilor, noțiunea de patriotism de mult adormită în inimile noastre prinde să încolțească din nou, sufletele se regenerează și atunci s'a simțit instinctiv de întreg neamul nostru că aceste două țări nu mai pot sta despărțite fără ca viitorul lor să fie cu desăvârșire periclitat. Si astfel, au început în Moldova încă din timpul Domniei lui Grigore Ghika ideia Unirei a se întinde și a câștigă teren.

Erau cei dreptul o seamă de oameni refractari la ideea Unirei, având pe răposatul Neculai Istrati în cap; dar aceștia erau luați înainte de marea mișcare unionistă și nu ne puteau opune vreo piedică serioasă.

Ei făceau parte din bătrâna clasă privilegiată care nu înțelegea să renunțe la nici unul din drepturile și scutirile sale, și ne numiau pe noi *pantalonari și bonjuriști*. Dânșii căutau să ne convingă cu argumente de-alde aceste:

„Știți voi ce vă așteaptă dacă nebuniile voastre „se vor împlini? O să se desființeze rangurile de „boerii. O să plătiți bir, o să vă ie a la oaste“.

Aceasta era cea mai mare nenorocire ce putea să cadă peste Tânăr.

Noțiunea egalității cetățenești nu intră de loc

în mintea lor. Iar poporul român eră predestinat, după dânsii, să fie în veci supus străinilor.

Dar spre fericirea țării dânsii, erau puțini la număr. Așă în Divanul Adhoc din Iași, chiemat a se rosti asupra dorințelor țării, numai doi au fost cari au votat contra Unirei.

Bătrânul Alecu Balș care eră proprietar de 80.000 de fălcி și Vlădica Hermeziu episcopul de Roman.

Imi aduc aminte D-lor deși eram un copilandru pe vremea aceea, ce cald ni se băteau inimile la toți, ce sus eră nivelul moral al tuturora, cum fiecare eră gata să-și jertfească și munca și timpul și averea și viața chiar, pentru realizarea marelui ideal, întru atâta dorul de-a ieși din întuneric la lumină, de a scoate țara din häugașul nenorocit în care zacea de veacuri, cucerise toate inimile. A fost o epocă de înălțarea sufletelor cum nu este exemplu în istoria noastră; a fost un curent, ce zic eu, un șuvoi irezistibil de sfânt patriotism care a răsturnat toate piedicile de afară și din lăuntru și a scos din urna Camerilor elective din Iași și București în zilele de 5 și 24 Ianuarie 1859 pe colonelul Alecu Cuza, Domn, cu unanimitatea voturilor. Domnilor! Am avut fericirea să fiu față în ziua istorică de 5 Ianuarie 1859 și am ascultat cu lacrămile în ochi discursul marelui Mihail Kogălniceanu, rostit în momentul când a întâmpinat în față tribunei Camerei pe Cuza imediat după ce

fusese proclamat Domn și depusese jurământul constituțional. Acest celebru discurs e prea mișcător ca să nu-mi permit a vi-l împrospătă în memorie. Iată-l :

Măria-Ta !

„După 154 de ani de umilire și degradare națională, Moldova a intrat în vechiul său drept „conșfințit prin capitulațiunile sale, dreptul de a-și „alege pe capul său, pe Domnul. Prin înălțarea „Ta pe tronul lui Ștefan-cel-Mare s'a reinălțat „însuș naționalitatea română. Alegându-te de capul „său, neamul nostru a voit să împlinească o veche „datorie către familia Ta, a voit să răsplătească săn-„gele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile pu-„blice.

„Alegându-te pe Tine Domn în țara noastră, „noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara „dorește: *La legi nouă, oameni noi.*

„O Doamne! Mare și frumoasă-ți este misiunea! Constituția din 7 (19) August ne însemnează o epocă nouă și Măria-Ta ești chemat să „o deschizi. Fii dar omul epocei; fă ca legea să „fie tare, iar Tu, Măria-Ta ca Domn, fii bun și „blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care „mai toți Domnii trecuți au fost nepăsători și răi.

„Nu uită că dacă 50 de deputați te-au ales „Domn, însă ai să domnești peste două milioane „de oameni !

„Fă dar, ca domnia Ta să fie cu totul de pace
 „și de dreptate: împacă patimile și urele dintre
 „noi și reîntrodu în mijlocul nostru strămoșeasca
 „frăție. Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn
„cetățean; urechia Ta să fie pururea deschisă la
 „adevăr și închisă la minciună și la lingusire.

„Porți un frumos și scump nume, numele lui
 „Alexandru cel Bun. Să trăești dar mulți ani.

„Ca și dânsul, fă o Doamne, ca prin dreptatea
 „Europei, prin desvoltarea instituțiunilor noastre,
 „prin simțimintele Tale patriotice, să mai putem
 „ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noa-
 „stre, când Alexandru cel Bun zicea ambasadori-
 „lor împăratului din Bizanțiu că:

„România nu are alt ocrotitor decât pre Dum-
„nezeu și sabia sa!”

La auzul acestor cuvinte înflăcărate după sute de ani de restrîște, cuvinte care inaugurau o eră nouă de libertate și de prosperitate, nu numai eu ci toată lumea din incinta Camerei și din tribune plângaea, căci bucuria mare ca și durerea mare tot prin lacrimi se exprimă.

Iar apoi în ziua de 24 Ianuarie, adică tocmai cu 50 de ani în urmă socotîți de astăzi, zi în veci neuitată, când ambele coroane ale lui Ștefan și Mihai s-au întrunit pe capul lui Cuza-Vodă, atunci entuziasmul luase proporțiuni care nu se pot descrie, ajunsese pot zice până la delir. Căci atunci ne-am văzut visul cu ochii, ni s'a mărit raza stă-

pânirii, ni s'au depărtat granițele, am căzut noi frații de acelaș sânge, de aceeaș lege în brațele unul altuia, atunci am atins idealul către care strămoșii noștri au năzuit de veacuri.

Noi bătrâni de astăzi le avem toate aceste vii dinaintea ochilor, căci am urmărit cu toată încordarea minții și a inimii fazele prin care a trecut mult încercatul nostru popor, am împărtășit toate grijile, speranțele și bucuriile lui la o epocă când aceste emoțiuni se imprimau în sufletele noastre tinere ca pecetea pe ceara fierbinte, și am simțit fiecare în acea neuitată zi, individualitatea noastră sporită, neamul nostru înălțat și îndrumat spre un viitor mai fericie.

Și presimțirile noastre nu ne-au înșelat.

In acei șapte ani de Domnie a lui Cuza-Vodă s'a și început marea operă de transformare a țării. S'au unificat guvernele și Camerile, complectându-se și consolidându-se Unirea, s'au votat legi civile și penale uniforme pentru amândouă țările, s'au secularizat averile mănăstirești închinate și neînchinate, redându-se țării a cincea parte din teritoriul ei, s'au fundat ambele universități, s'a împroprietărit un milion de țărani dându-li-se pământ, vot și pușcă, s'a instituit legea tragerii la sorti pentru armată în locul arcanului care se practică, și s'a pus temeliile unei armate regulate și serioase.

Vedeți, Domnilor, câte bunuri au izvorât din faptul politic al Unirei numai în timpul surtei

domnii a lui Cuza-Vodă, și câte altele nenumărate au izvorit de atunci încoace până astăzi când sărbătorim această sfântă aniversare.

Numai cei ce au apucat vremurile dinainte de *Unire* și au avut norocul să trăiască până astăzi, numai aceia pot să judece între ceeace a fost și ceeace este astăzi și să aprecieze distanța ce am străbătut.

Astăzi fața țării este cu desăvârșire schimbată; astăzi singur budgetul orașului Iași întrece la venituri budgetul de odinioară a întregei Moldove; astăzi avem o rețea completă de șosele, căi ferate, telegraf, telefon, avem spitale, cazărmi, fabrici, bănci, școli care se cifrează cu miile; avem o armată puternică de aproape 300.000 de oameni cu 500 guri de tunuri, o armată care și-a făcut probele pe câmpurile Bulgariei, pe când odinioară în Moldova, eu îmi aduc aminte, nu aveam decât o mică ceată de oșteni mai mult pentru paza domnului decât a țării, iar ca artillerie aveam două tunuri, repet D-lor încă odată două tunuri, unul la Iași și altul la Galați. Astăzi zic, avem întregul aparat de civilizație pe care alte popoare nu-l au dobândit decât după sute de ani de muncă și cu prețul a multor revoluțiuni și vărsări de sânge. Astăzi avem Constituținea cea mai largă din Europa, ne bucurăm de libertățile cele mai întinse, și tot încă ni se pare că nu-i deajuns, căci aşa-i natura omenească, mereu năzuitoare

spre mai bine, și aşă trebuie să fie pentru că altfel nu ar mai fi progres.

Vedeți deosebirea domnilor!

Și când ne gândim că de n'am fi dobândit Unirea, nimic sau aproape nimic din toate aceste nu s'ar fi făcut. Nimic n'ar fi putut să ne aducă în situațiunea de astăzi ca să fim țară liberă și independentă, înălțată la rangul de Regat și cu vază în marea concert european.

Dar pe lângă toate bunurile de care ne bucurăm, am mai câștigat încă unul mai presus de toate, am câștigat ca stat *forța morală* care izvorăște din solidaritatea numărului, din largirea moșiei strămoșești, din mijloacele materiale sporite, precum și din conștiința că suntem de astădată un popor încercat cu puteri vii pe care ne putem rezemă și care ne dau încrederea în noi însine, acea încredere care la 1877 a dus armata noastră la Grivița, la Rahova, la Plevna, la Smârdan sub conducerea bravului nostru Rege Carol I.

Acolo ne-am câștigat independența prin noi însine cu vârful baionetei, nu cerșetorind-o dela alte neamuri, și am contribuit cu prețul sângeului nostru și la desrobirea unui popor creștin vecin cu noi; acolo am avut prilej să dovedim că suntem copii de viață bună, vrednici scoboritori din vitejii dela Codrii Cozminului, dela Racova, dela Călugăreni; acolo s'a făurit din tunurile cucerite coroana de oțel pusă pe capul primului și marelui nostru Rege Carol I.

Vă las să judecați D-lor ce ar fi fost de noi dacă era să ne prindă criza orientală dela 1876 despărțiti? Ce am fi tras noi în cumpăna evenimentelor și ce socoteală ar fi ținut puterile încăerate în luptă și acele dela Congresul din Berlin, de două provincii mici, fără nici o însemnatate, fără nici un rol în desfășurarea fazelor războiului?

Unirea însă ne-a dat puterea și puterea ne-a ridicat de sub ruinele trecutului și ne-a deschis porțile viitorului. Astfel 24 Ianuarie a adus pe 10 Mai, aşă că amândouă aceste zile trebuie să fie de acum înainte cele mai sfinte sărbători ale noastre și ale urmașilor noștri, fiindcă ele rezumă în sine îndeplinirea celor mai scumpe dorințe și aspirațiuni ale poporului român.

Pe aceste două zile se reazemă întreaga noastră istorie contemporană.

24 Ianuarie reprezintă prima piatră așezată în temeliile României moderne, iar 10 Mai reprezintă cheia boltii.

Iar dacă toată situațiunea politică și economică a statului nostru modern își are izvorul în ziua de 24 Ianuarie 1859, apoi în interesul adevărului trebuie să amintesc că este un colț al țării care cu drept cuvânt poate revendică onoarea de a fi contribuit mai mult la realizarea unirei, și acel colț al țării este Iașul! Este Iașul acest oraș vechiu și cu tradiții, intelligent și însuflețit de sentimente nobile și desinteresate, care la momentul

de cumpăna a păsit eroic pe calea sacrificiilor pentru a servi numai și numai interesele superioare ale neamului.

lașul știă că capitala va fi mutată la București și totuș nu și-a drămăluit pagubele nu și-a cântărit patriotismul. În însuși aceste sacrificii stă gloria, stă coroana de lauri a lașului.

Se cuvine deci astăzi după 50 de ani dela Unire să recunoaștem lașului acest act de înaltă abnegățiune și să binecuvântăm fapta patriotică să-vârșită, fără de care n'ar fi România ceeace este.

Și acum, Domnilor, să-mi dați voie să mă adresez la văstarii neamului, la tinerii de astăzi cari n'au apucat vremurile despre care am vorbit și să le zic;

Să nu-și închipuiie că dacă s'au născut într'o țară bine întocmită, cu fruntarii sigure, la adăpost de năvăliri străine și de prădăciuni, că aşă a fost totdeauna. A trebuit generațiunii dela 1848 și 1859 muncă mare, muncă uriașă, cu sacrificii imense ca să ajungă unde a ajuns; aşă că astăzi când vreun unchiaș rămas încă în viață ne povestește despre înfricoșatele timpuri de bejenii, din trecut, mai, mai nu ne vine să le credem, într'atâta ne-am deprins cu binele.

Să iea deci pildă tinerii noștri dela acea generațiune vrednică și iubitoare de neam și să aibă în vedere că în curând le va veni rândul să ducă dânișii mai departe destinele țării. Căci ei sunt

viitorul, sunt speranța, sunt luceferii cari vor străluci pe cerul patriei în locul luceferilor cari vor apune.

Prin urmare, după exemplul premergătorilor lor, să aibă pururea în ochi mai presus de ori și ce, marele scop al mărirei și întăririi neamului român care de acum înainte are a-și îndeplini aici la gurile Dunării misiunea la care îl chiamă origina sa nobilă și străveche.

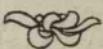
Cu ochii ațintiți spre acest înalt ideal să strigăm cu toții într'un glas :

Să trăiască România !

Să trăiască M. S. Regele !

Să trăiască Augusta familie Regală !

BOGDAN PETRICEICU-HASDEU

BOGDAN PETRICEICU-HASDEU

Discurs de recepțiu rostit la 13 Maiu 1909
în Academia Română

Stimați Colegi,

Rog să mă iertați dacă veți observa că glasul meu tremură rostind această cuvântare.

Mă aflu sub stăpânirea unei îndoite emoții: întâiu, de a vorbi pentru prima oară în fața acestui înalt Areopag, și al doilea, de a mă fi incumătat să vorbesc despre Hasdeu, un urieș a cărui enormă activitate în domeniul cugetării nu poate fi retransă în marginile unui discurs.

Exprimându-vă deci, stimați Colegi, adâncă mea recunoștință pentru distinsa onoare ce mi-ați făcut de a mă primi în mijlocul D-voastre, îmi îndeplinesc cu sfială anevoieasa sarcină ce mi-am luat de a împrospăta în memoria D-voastre silueta

*

marelui răposat care a fost fără îndoială una din podoabele Academiei.

Nu am trebunță să fac o lungă descriere biografică despre dânsul.

Cine n'a cunoscut pe Hasdeu?

Cine n'a auzit de numele lui care a răsbătut în toate țările unde răsună graiul românesc?

Originar din Basarabia, el aparținea unei vechi familii încuscrise cu familia Petriceicu care a domnit odinioară în Moldova. Părintele său, Alexandru Hasdeu, om de o mare erudițiune, a fost numit membru al *Societății Academice Române* în 1867, adică chiar la înființarea ei, însă nu a luat niciodată parte la ședințele acestei societăți.

Fiul său, Bogdan Petriceicu Hasdeu, marele nostru dispărut, și-a făcut studiile la Charhof, a servit câtvârte timp în armata rusească și când tratatul de Paris ne-a retrocedat o parte din Basarabia, el stabilit fiind în Cahul, a optat pentru România, patria mumă.

Astfel pe lângă o achizițiune teritorială am avut norocul să facem și achizițiunea lui Hasdeu, într'o epocă când în țările noastre despărțite era totul de făcut.

Dacă însă prin un concurs de împrejurări neatârnate de voința noastră am repierdut Basarabia, ne-a rămas totuș Hasdeu care prin multele și eminentele sale însușiri a ridicat sus nivelul cultural al țării.

Decum a pus piciorul pe pământul mumei patrii, o transformare s'a făcut în sufletul său.

Văzându-se în țara binecuvântată a Moldovei, apărătă și păstrată cu atâtea jertfe de muncă și de sânge de strămoșii noștri și ai lui;

simțindu-se încălzit de soarele libertății, sub razele căruia putea cugetă, scrie și vorbi în deplină siguranță;

pătruns de frumusețea câmpilor, a codrilor și a munților noștri, precum și de entuziasmul cald al poporului care în acel timp de lupte mari pentru *Unire* era tocmai în paroxismul frigurilor renașterii naționale, Hasdeu primi botezul patriotismului și din acel moment toate facultățile lui intelectuale au fost închinate adevăratai lui patrii de care îl legă vocea săngelui.

Aici el a ocupat rând pe rând diferite funcții: judecător la Tribunalul de Cahul (1857), profesor de istorie la Liceul din Iași și bibliotecar al Universității; iar în București unde s'a stabilit în urmă definitiv, a reprezentat județul Cahul ca deputat timp de trei ani (1867—1870) și în fine, a fost numit Director general al Arhivelor Statului și membru în Consiliul permanent pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice.

In vederea vastelor sale cunoștințe limbistice s'a fundat anume pentru dânsul la Universitatea din Capitală o catedră de filologie comparată, pe care a ocupat-o până aproape de sfârșitul vietii sale și

în fine, ca încoronare a carierei sale literare și științifice a fost ales membru al Academiei Române unde a lucrat cu neobosită activitate timp de 30 ani.

A mai fost numit membru onorific al Academiei imperiale de științe din Petersburg, al Academiei literare sârbești din Belgrad și al Societății limbistice din Paris.

Căsătorit cu o Româncă din Transilvania, el a avut ca unic copil o fiică *IULIA*, înzestrată de natură cu frumoase daruri intelectuale, dar care din nefericire a murit în floarea tinereței lăsând pe părintele ei nemângâiat.

Stimați Colegi,

Sunt 40 de ani aproape, de când am avut fericația ocazie să fac cunoștința lui Hasdeu. De cum l-am văzut pentru prima oară, figura lui de filozof antic mi-a impus.

Avea un chip caracteristic care se deosebia din tre o mie. O frunte ca o cupolă puternic desfășurată, în dosul căreia furnicau gândurile; niște ochi vii, plini de lumină și de autoritate, de sub genele cărora izvorau săgeți de ironie, un glas inciziv, tăietor, înaintea căruia te simțiai desarmat, aşa era Hasdeu, om de o frumusețe bărbătească sculpturală, care se impunea privirilor și te făcea, când îl vedeaai, să zici: „iata un cap care știe multe”.

Și în adevăr știa multe.

El era o natură foarte bogată și complexă, înzestrată cu aptitudini multe și diverse, dintre care unele fără nici un fel de asemănare sau afinitate între ele.

Astfel era în acelaș timp dramaturg, poet liric și satiric, filolog, istoric și filozof-spiritist, specialități care de obicei se exclud unele pe altele și care cu greu se pot întâlni într'un singur om.

Dânsul, ca să zic aşa, strălucia, radi lumină în diferite direcții întocmai ca diamantul cu mai multe fețe. El înfățoșă problema psihică cea mai complicată și mai grea de rezolvat, căci deși fire cercetătoare și spirit analitic în primul loc, care nu admitea nimic fără prealabil examen, avea totuș într'un colț al sufletului său o mare doză de misticism.

În studiile sale pur istorice, era în acelaș timp poet, aşa că din astă cauză imaginațiunea sa aprinsă și vesnic înselată de descoperiri nouă să-lunecă uneori peste limitele adevărului științific. De altfel, el însuș a recunoscut lupta ce adeseori se petreceă în el între sentiment și rațiune prin cuvintele:

„Zicând aceasta, iată cum eu însuși ca Român „simțesc o caldă emoție. A o birui deplin, a o „supune rațiunii celei reci fără a scoate măcar un „suspin de protestare, e anevoie“.

Vrea să zică nu totdeauna și nu ușor rațiunea rece biruia în el elementul pasional.

Cu toate aceste neajunsuri la cari îl conduceă temperamentul său de artist impulsiv, el a produs o mișcare enormă în domeniul istoriei și al filologiei, tocmai prin metoda analitică ce a căutat să o introducă pretutindenea. Dânsul a pus în lumină nenumărate documente până la el neștiute, culese din arhivele diferitelor țări ce a cutreerat, dânsul a infiltrat în generațiunea contemporană lui și în aceea care l-a urmat dragostea investigațiunilor, dorul de a descoperi tainele trecutului nostru istoric, tendința de a urmări și explică pas cu pas pe baze raționale înlănțuirea evenimentelor, într'un cuvânt dânsul a deschis o eră nouă, a făcut școală, aşă că impulsiunea fiind dată, avem acum la îndemână un material imens și un pământ frământat gata care a dat, sub mâna harnică și răscolitoare a specialiștilor istorici de astăzi, roadele cele mai folositoare.

Imi este cu neputință să îñșir aici toate scrierile izvorîte din pana lui Hasdeu și să fac o dare de seamă măcar cât de restrânsă despre conținutul lor, căci ar fi să depășesc mult limitele permise ale cuvântării mele. Aceste scrieri, cari toate poartă mai mult sau mai puțin pecetea geniului său, sunt atât de numeroase și atât de variate, încât numai cetind lista lor te cuprinde mirarea cum a putut fi de ajuns o viață de om pentru o operă aşă de întinsă. E în adevăr cevă neînchipuit cât capital de muncă, de energie, de eru-

dițiune a trebuit să cheltuească el, pentru ca să încheie în spațiul unei vieți un șir de atâtea mari lucrări.

Mă voi mărgini deci să citez din domeniu literaturii: *Micuța*, trei zile și trei nopți din viața unui student, nuvelă satirică;

Domnița Ruxanda, dramă în proză.

Schylock, Gobseck și Moise, studiu literar din care reiese viu și puternic spiritul său naționalist.

Răsvan și Vidra, dramă istorică în versuri; un volum de poezii și *Trei crai dela Răsărit*, comedie în două acte.

Răsvan și Vidra a avut cu deosebire un succes imens, căci volumul a ajuns la a patra ediție, iar drama este și astăzi de actualitate. Oricât de întemeiate ar fi părerile emise de d-l Petru Carp în tinerețea sa despre această lucrare și oricâte greșeli de ritm a găsit în aproape 2.000 de versuri ale lui Hasdeu, *Răsvan și Vidra* este și rămâne cea mai însemnată operă dramatică din câte s-au scris înaintea ei și dintre multe altele câte s-au scris în urmă.

In domeniul istoriei avem de semnalat *Arhiva Iсторică*, o publicație periodică săptămânală apărută în București dela 1865—1867 în trei volume mari sub auspiciile Ministerelor de Justiție și de Instrucție publică. Această publicație cuprinde o bogată adunare de documente cu explicarea lor, izvoare prețioase pentru stabilirea a o sumă de

fapte până atunci necunoscute sau rău cunoscute din trecutul vieții noastre naționale.

Avem viața și scrierile lui *Luca Stroici*, un volum.

Avem istoria lui *Ioan Vodă cel cumplit*, care prin frumusețea stilului și descrierea colorată a evenimentelor te farmecă de par că ai crede că nu e o istorie adevărată, ci un poem eroic.

Avem *Columna lui Traian*, revistă lunară de istorie, filologie și psicologie poporană, apărută în mai multe volume.

Avem *Zina-Filma*, Goții și Gepizii în Dacia, studiu istoric-limbistic.

Avem apoi de înregistrat o lucrare gigantică, *Istoria critică a Românilor*, publicată în 1873—1875, în două mari volume, lucrare care n'are decât un cusur, că nu e isprăvită. Însuș el s'a temut că scurtinea vieții nu-i va da răgaz să ducă opera până la sfârșit, căci iată ce zice în prefața cărții :

„Mi-am înțeles misiunea pe o scară colosală.

„Tot ce ne îngrozește este ca nu cumvă munca și voința să fie covârșite prin săracia puterii. „Cine știe dacă Meșterul Manole nu va cădeă de „pe schele“.

Și în adevăr, nu i-a fost dat să isprăvească această monumentală lucrare.

Totuș căte orizonuri nouă n'a deschis acest studiu, primul care s'a făcut pe asemenea bază

și în aşă proporțiuni, câte probleme n'a rezolvit și cât material n'a pus la îndemâna urmașilor lui pentru a împrăștiă lumina în multe părți întunecoașe ale istoriei noastre.

Este o adevărată pierdere pentru tezaurul nostru științific, că Istoria critică a Românilor n'a putut fi isprăvită, precum n'au fost isprăvite mai multe alte mari opere începute de el.

Deprins a îmbrățișă larg, a vedeă mare, dânsul pe lângă că concepeă lucrări prea vaste, de multe ori peste sfera puterilor omenești, apoi, împins de temperamentul său de poet, se lăsă ușor ademenit de diferite alte întreprinderi cari îl atrăgeau prin nouitatea lor.

Aș putea să-l compar cu un vultur iubitor de culmile cele mai înalte și mai amețitoare, dar care saltă mereu de pe o culme pe alta, în doru-i nepotolit de a căută nouă perspective și nouă emoții.

In domeniul filologiei avem :

Principii pe filologie comparativă ario-europee, un volum cu aplicații la istoria limbii române.

Avem *Cuvinte din bătrâni*, operă însemnată, compusă din două volume dintre cari cel dintâi statornicește limba română vorbită între anii 1550 și 1600, studiu paleografic-limbistic de o mare erudiție, bazat pe o bogată culegere de texte românești și notițe istorice și însoțit cu observații filologice de *Hugo Schuchardt*; iar volumul

al doilea cuprindе un studiu comparativ al cărților populare române din secolul XVI în raport cu limba populară vorbită.

Ambele aceste volume sunt de o mare valoare și indispensabile pentru oricine se ocupă cu studiul limbii și istoriei noastre.

Apoi ce să mai zicem de *Etymologicum magnum Romaniae*, iarăș două mari tomuri, lucrare nu mai puțin importantă, întreprinsă după inițiativa luată de M. S. Regele. Însă prin desfășurarea ce i-a dat, consultând atâtea texte din autori români și străini pentru a statornici etimologia fiecărui cuvânt, de sigur i-ar fi trebuit lui Hasdeu mai multe vieți pentru a o isprăvî.

Trebue de asemenea să menționez și un tratat al său de filozofie spiritistă intitulat:

Sic Cogito. Ce e viața? Ce e moartea? Ce e omul?

Acste mari probleme ale existenței omenești, rămase până acum nedeslegate, își vor găsi cu timpul, crede el, explicarea în știința spiritistă. Universul, aşă cum este plăsmuit, are taine pe cari noi nu le cunoștem și în sânul lui se petrec fenomene cari scapă puterii de percepere a simțurilor noastre. Dar lumea mereu evoluează și se perfecționează.

Astfel, zice el, omul întrupat precum este astăzi nu poate fi ultimul cuvânt al creațiunii; căci după chiar teoria darviniană în deobște admisă, toate

ființele, începând dela cele neorganice, brute până la cele organice cu viața proprie, formează un lanț cu atâtea verigi câte specii sunt și care merg mereu transformându-se până la om, culmea desvoltării organice pe pământ.

Apoi de ce adecă lanțul s'ar opri aicea, adaoge el, și n'ar există între om și Dumnezeu alte ființe intermediare, neîntrerunate, superioare omului? De ce lanțul care merge în jos până la infinit, n'ar merge și în sus tot până la infinit, adecă până la ființa supremă, Dumnezeu?...

Aceste puncte de întrebări el le discută după datele științei spiritiste care este în acelaș timp și o știință experimentală și ajunge la convingerea că există *Dumnezeu*, creatorul marelui univers că există *suflet nemuritor*, că există un *legământ* între cei plecați de pe pământ și cei rămași încă în viață.

Știința spiritistă, deși încă în fașă și privită cu multă neîncredere de o mare parte din lumea cultă, este dealtmintarea, adaoge el, în deplină concordanță cu învățările moralei și cu preceptele tuturor religiunilor.

Cu aceste studii și-a încheiat el cariera de om învățat; aceste au fost, precum a spus stimatul nostru coleg d-l Onciu în fața mormântului ilustrului răposat, ultima fază de manifestare a spiritului său complex și vast.

M'am oprit numai la aceste câteva scrieri cari

pun mai mult în relief firea bogată a lui Hasdeu, căci dacă dânsul n'ar fi scris decât acestea, încă ar fi fost deajuns să merite titlul de *colos* ce i l-a dat Contele *Angelo de Gubernatis*.

Aici e locul să adaug că pe lângă inteligența scânteietoare ce se revărsă din ochii, vorbele și scrierile lui și pe lângă vasta cultură enciclopedică ce o posedă într'un grad mai înalt decât mulți dintre contemporanii lui, el posedă în mare doză și *nota ironică* pe care o întrebuință adeseori în contra adversarilor lui prin ziarul său umoristic *Satirul*. Toți se temeau de ascuțisul sarcasmeelor lui.

Astfel îmi aduc aminte cu multă placere de un episod din viața literară a cercului *Junimii* din Iași și a lui Hasdeu din București, zic cu multă placere, căci se raportă la o epocă depărtată și frumoasă, pe când membrii Junimii, între cari mă număram și eu, eram în primăvara vieții și lucram la susținerea *Convorbirilor* cu un entuziasm ce este dat numai tinerețelor să-l aibă.

Aici să-mi fie permis să fac o mică digresiune, căci epoca aceea de încordată muncă are importanță sa în istoria literaturii noastre și merită oarecare desfășurare.

Este aproape o jumătate de secol (ce de departe suntem de acele timpuri) când un mânunchiu de tineri iubitori de literatură se adunau în Iași, de obicei Sâmbetele, rând pe rând la domnii Maio-

rescu, Iacob Negrucci și Pogor, unde se discutau numai și numai chestiuni literare și științifice. Ceeace legă mai mult la început pe acești tineri, era prietenia personală dintre dânsii și dragostea lor pentru ocupațiuni mai estetice.

Numărul lor a crescut repede, aşa că această grupare a simțit nevoia de a-și creia un organ de publicitate și a se constituî într'o societate literară regulată cu numele *Junimea*.

Caracteristic însă este că acea societate a dus o viață de treizeci de ani și mai bine fără statute, președinte, vicepreședinți și secretari, sau mai drept vorbind cu un statut *sui generis*, care se alcătuia dintr'un singur articol, și acela nescris: *Intră cine vrea, rămâne cine poate*. Iar în anul 1867, când s'a înființat revista literară a cărei aniversare de 40 de ani s'a sărbătorit acum doi ani, nimeni nu s'a gândit că dânsa va ajunge să fie decanul tuturor ziarelor și revistelor din țară.

In mijlocul unei veselii generale ea a fost botezată cu numele modest de *Convorbiri Literare*, care i-a adus noroc, căci iată o acuma ajunsă la adânci bătrânețe.

Și Doamne, ce îndemână ne era fiecăruia la seratele săptămânaile ale Junimii, unde domnia spiritul de colegialitate cel mai curat, unde politica era cu desăvârșire exclusă, unde critica era liberă dar totdeauna dreaptă și fără patimă și unde ne simțiam într'o atmosferă cu totul senină, neatinsă de grijile și nevoile vieții zilnice.

Acele timpuri de mult asfințite, dimpreună cu soarele tinereței noastre, nu le vom uită niciodată, căci ele au avut și au încă și acum o înrâurire hotărîtoare asupra activității fiecăruia dintre noi.

Din contactul ce am avut unii cu alții ne-am molipsit de dragostea de muncă și ne-am deprins fiecare după putere să tragem brazde în ogorul înțelenit al literaturii noastre naționale.

A fost un îmbold la lucru cum nu s'a mai văzut.

A fost o perioadă de adevărată reînviere literară, căci în acest mijloc prielnic s'au născut și s'au desvoltat talente cari în alte împrejurări cine știe dacă nu ar fi rămas pierdute. Iar că brazdele trase de cercul Convorbirilor în răstimp de 42 de ani au dat roade folositoare, aceasta astăzi nu se mai poate tăgădui, dovedă că mai toți membrii din zisa societate, cari se găsesc astăzi în viață, au meritat onoarea să fie rând pe rând primiți sub cupola onoratei Academii, iar dintre cei morți, cine ar fi putut să declare nevrednici de această înaltă distincțiune pe un Eminescu, un Creangă, un Conta și poate și alții?

Fiind însă că Convorbirile inaugurate atunci pentru întâiaș dată o eră de critică severă dar dreaptă în contra producțiunilor rele și a falșelor talente, și-a atras dela început chiar un număr însemnat de dușmani, între cari în primul loc figură *Revista Contemporană* din București cu

Hasdeu în frunte. După o serie de articole de polemică literară, susținută cu multă aprindere de o parte și de alta, polemică care a pasionat publicul cetitor și l-a împărțit în două tabere, Hasdeu, marele nostru adversar care avea ferma convingere, după nu știu ce informațiuni greșite și răuvoitoare, că cei dela *Con vorbiri* sunt niște analfabeți lipsiți de sentimentul patriotic, a jurat să o dovedească aceasta și să-i desființeze.

Astfel a pus prinsoare cu un prieten al său că *Con vorbirile* vor publică o poezie proastă, care pe lângă altele va conțineă o ironie amară la adresa *Junimii*. Intr'adevăr, a trimis la redacția *Con vorbirilor* o poezie intitulată „*La noi e putred mărul*“ cu aluziuni la mișcarea literară de atunci, iscălită P. A. Călescu, cu alte cuvinte *Păcălescu*, și cu acrostihul *Con vorbiri Literare*. Acolo, în lipsa Domnului Iacob Negrucci din Iași și fără a se băgă de seamă atât la acrostih cât și la iscălitură, s'a publicat poezia în coloanele *Con vorbirilor*, ba încă cu înlocuirea cuvântului *virgină* în *fecioară*, ceeace a agravat acrostihul prefăcându-l în *Conforbiri* în loc de *Con vorbiri*. Această neno rocită îndreptare, care a schimbat pe *V* în *F* tocmai pentru a da versului o coloare mai românească neaoșă, a dat prilej celor dela *Contemporanul*, cari ne acuzau între altele și de germanofilism, să zică că însuș hazardul a complotat în contra noastră dând pe față tendințele noastre neromânești.

A fost atunci un mare chef la redacția *Revistei Contemporane* și o adevărată consternare la *Con vorbiri*; și deși colegul nostru Iacob Negrucci, Directorul *Con vorbirilor* de atunci, nu avea nici o vină personală în acest regretabil incident, totuș a fost 24 ore cel mai nemângâiat dintre directorii revistelor din țară.

Putem să o mărturisim aceasta acum cu toată voia bună ce ne-o redă timpul care șterge totul, până și amintirea celor mai neplăcute momente din viața noastră.

Medalia însă are două fețe, și fiindcă în fond dreptatea era în partea *Con vorbirilor*, această revistă a avut satisfacțunea să se vadă deplin răsbunată.

A văzut după scurt timp *Revista Contemporană*, apriga sa adversară, dându-și sufletul, pe când *Con vorbile* trăesc și astăzi, și ce e mai mult, a văzut pe însuș Hasdeu figurând cu cinste în rândurile scriitorilor dela *Con vorbiri* și asistând la ședințele săptămânaile ce se țineau în București la domnii Maiorescu și Negrucci, ba încă a avut deosebita plăcere să-l vadă colaborând în coloanele ei în Octombrie 1884, când a publicat o poezie intitulată *Zilele babei*, și în Iulie 1885, când a publicat cuvântul *Așa*, extras din *Magnum Etymologicum*, la care ocazie redacția *Con vorbirilor* a înserat în josul articolului următoarea notiță:

„D-l B. P. Hasdeu ne-a comunicat acest inte-

„resant specimen din marele dicționar etimologic „român ce lucrează, specimen despre care vorbi- „sem în No. 1 al *Convorbirilor Literare* a. c. „(1885), și-i deschidem cu plăcere coloanele revi- „stei noastre păstrând după dorința autorului or- „tografia întocmai“.

Mărul nu mai eră putred.

Este bine înțeles că revenirea lui Hásdeu la sentimente prietenești pentru gruparea dela *Convorbiri* nu-i poate fi imputată ca o slăbiciune; din contra, trebuie să o considerăm ca o dovdă despre rectitudinea judecății sale în materie literară și științifică, unde animozitățile personale n'au loc și unde discuțiunile cată să aibă adevărul la bază și să-și păstreze caracterul lor de pură obiectivitate.

De altfel Hasdeu a schimbat de mai multe ori de sentimente în privința *Convorbirilor*. Iritabil, ca orice fire de artist, și supus impresiunii momentului, el ușor se supără și tot aşă de ușor se împăcă. În fond el nu eră om păstrător de urmă indelungate.

Cu această ocazie trebuie să recunosc că dacă în sănul cercului *Convorbirilor* s'a născut acum 42 de ani un curent sănătos pentru cultivarea literelor și artelor române, acest curent s'a repercutat în toate unghurile țării și a deșteptat în inima tinerimii de atunci dragostea pentru munca literară, aşă că *Convorbirile* s'au susținut ani de

zile nu numai cu producțiunile membrilor din jurul ei, ci și cu o mulțime de alte lucrări ce-i veniau din diferitele părți locuite de Români.

Apoi rând pe rând au început să se formeze și în alte orașe cercuri literare, dintre care unele chiar fără simpatii pentru *Convorbiri*, dar totuș foarte utile, căci din ciocnirea ideilor răsăriau scânteia adevărului și fiecare scriitor știindu-se supraveghiat, controlat, își îngrijiau mai bine lucrarea și nu se aluneca să braconeze în codrii literaturii ca în pământul nimănui.

Exemplele bune au totdeauna o înrâurire binefăcătoare.

Astfel a prins lumea a se îndulci de frumusețea poeziielor, legendelor și poveștilor noastre populare, a răsfoi cu interes cronicile și documentele vechi colbăite de veacuri, pentru a scoate la lumină istoria neamului nostru, pe care multă lume dela noi, și încă din cea pretinsă civilizată, o cunoșteau mai puțin decât pe a Franței și a Germaniei.

Limba noastră strămoșească, desgropată încă de Vasile Alecsandri ca o comoară ascunsă dela vetrele țăranilor și adusă la cîstea în palatele bogătașilor, a fost încet, încet frământată, subțiată, îmbogățită, aşa că acum, putem zice, e destul de fină și de mlădioasă pentru a exprimă orice nuanță a gândirii și a simțirii.

Iar din toată această fiertură a intelectualității noastre românești a ieșit o pleiadă de poeti, no-

SERVICIUL CENTRAL
ARAT
BUNOURI ESTI

veliști, romanțieri, dramaturgi, istorici, filologi, etc., născători de opere de valoare ce vor trăi, precum și un mare număr de reviste, poate prea mare, pentru puterea de mistuire a publicului cetitor de astăzi; dar oricum fie, ele sunt semnul îmbucurător al progresului realizat, și chiar dacă unele nu sunt tocmai temeinic înființate și nu corespund scopului, totuș din numărul cel mare selecțiunea se va face dela sine și cultura generală nu va rămâneă în pagubă.

In tot cazul s'au trecut vremile acele înapoiate, pe când în toată Țara-Românească nu era nici o revistă sau abia una singură, și aceea cu viață subredă și scrisă într'o limbă care astăzi nu s'ar mai putea citi.

Acest vederat progres se datorește în bună parte mișcării dela 1867, care ne-a scos din starea de stagnație în care lâncezisem mai bine de 15 ani.

A fost în adevăr înainte de 1867 o perioadă de amorișire intelectuală care se explică prin faptul că mai toți vechii scriitori ajunsese în faza neproductivă a bătrâneței, iar alții noi n'au putut ieși la iveală din cauza necontenitelor tulburări ce au sguduit Statul nostru și au absorbit toată activitatea și puterea de muncă a poporului. Astfel abia scăpați de ocupația rusească și de cea austriacă am și intrat în vălmășagul marilor lupte pentru *Unire*, lupte memorabile, unice în istoria noastră, apoi am trecut prin două căimăcămii provizorii,

prin două alegeri pentru Divanul ad-hoc și prin o perioadă de șapte ani de domnie a lui *Cuza Vodă*, primul Domn ales din libera voință a poporului.

In scurta lui domnie însă spiritul public a fost mereu atras și stăpânit de marile reforme politice și sociale ce erau la ordinea zilei și cari au pus bazele României moderne.

Negreșit că în acest interval, când însuș existența țării era în joc, când creierul poporului era preocupat numai și numai de grijă constituirii Statului român, toate talentele destoinice nu puteau să aibă răgazul și liniștea sufletească necesară pentru a se dedă la îndeletnicirea recreativă a artelor și literelor.

fără | Talentele se produc și se desvoltă numai când sunt la adăpost de vicisitudinile zilei de mâine

Dar la 1867, când *Unirea* era definitiv cucerită când steaua bună a țării ne-a ajutat să dobândim pe tron o Dinastie străină ereditară conform dorinței Divanurilor ad-hoc, când în sfârșit am căpătat încrederea că, ieșiți din frământările periculoase, suntem singuri stăpâni pe soarta noastră, atunci era tocmai momentul psicolologic ca mișcarea literară oprită în loc de mai mulți ani să iea un nou sbor.

Așă dar paralel cu renașterea politică s'a produs și renașterea literară.

Atunci, ca o necesitate a timpului, s'a înființat

revista *Con vorbirile*, care a devenit repede orga-
nul de manifestare a tuturor cugetărilor, simțirilor,
impreuniilor înmagazinate în acele timpuri de
cumpăna.

A fost ca un fenomen de adevărată descărcare
electrică, ca o ploaie roditoare ce s'a revărsat peste
câmpul părăginit și de aceea revista *Con vorbirile*
s'a născut atunci cu o putere de viață capabilă
de a o face să se strecoare prin toate greutățile
unui răstimp de 42 ani, și să ajungă acum la
bătrânețe încă în bună sănătate.

Apoi ceeace a dat *Con vorbirilor* acea deosebită
trăinicie, a fost nu numai împrejurările favorabile
în cari s'a născut, ci și avântul scriitorilor de
atunci, cari neinfluențați de nici un scop egoistic
s'au devotat intereselor culturale ale neamului și
prin o statornicie de muncă ce nu are exemplu,
au lucrat mereu și fără preget la sporirea avutului
nostru literar și științific.

Astăzi, fără lipsă de modestie, putem să ne
prezentăm înaintea străinătății cu un stoc cultural
considerabil, ca un popor ieșit din vîrstă copi-
lăriei și să revendicăm rangul ce ni se cuvine între
popoarele civilizate.

De unde cu jumătate secol înainte, străinătatea
abiă dacă cunoșteă situațiunea noastră geografică
și etnică, dar despre starea noastră culturală nici
ideie nu avea, astăzi vedem cu satisfacție cum
multe din scrisorile autorilor noștri sunt traduse

în limbile moderne cele mai răspândite, ceeace probează evident că dacă aceste scrieri au meritat osteneala unei traduceri, au trebuit să aibă o reală valoare.

Unul dintre marii plămăditori al limbii și descoperitori de comori istorice, ieșit la suprafață în acest proces de fermentare al intelectualității noastre, a fost fără îndoială Hasdeu care, deși nu plutea în sfera de activitate a *Convorbirilor Literare*, dar în ogorul în care a lucrat a aruncat sămânță multă și roditoare și în ramura istoriei și a filologiei cu deosebire, s'a ridicat mai presus de toți predecesorii săi.

S'a zis însă de unii și alții că dânsul ar fi comis mai multe greșeli în lunga sa carieră de om de litere și de știință. Nu-mi permite cadrul restrâns al acestui discurs să enumăr și să discut aici diferențele chestiuni controversate ce au ocupat presa în acele timpuri.

Mi-ar trebui pentru aceasta volume întregi și o competență pe care nu o posed. Hasdeu care a lucrat în toate direcțiile și a atacat toate genurile, a avut în adevăr o viață prea mișcată, prea activă, prea plină de inovații îndrăznețe, pentru ca la rândul lui să nu fi întâlnit oameni cari să-l urmărească, să-l critice și să-i găsească felurite neajunsuri în peregrinările sale istorice, filologice și literare. Intr'o grădină atât de vastă, cu flori atât de multe și variate precum a fost câmpul de

muncă al lui Hasdeu, nu e exclusă posibilitatea să se găsească ici, colo câte o plantă de calitate inferioară. Dar chiar de s'a găsit, cine astăzi ar putea să-i arunce piatra?

Toți fără deosebire suntem supuși greșelilor, însă nu toți avem spre compensație îndărăptul nostru o comoară intelectuală acumulată ca aceea a lui Hasdeu.

Suflarea morții, perspectiva timpului au șters cu desăvârșire în ochii posterității orice umbră din cadrul vieții sale pământești, lăsând să se vază numai razele luminoase ale muncii sale neîntrecute, singurele care străbat distanțele și vor străluci prin pătura vremurilor.

Hasdeu este deci și va rămâne, orice s'ar zice, cel mai mare istoric al generaționii sale, căci el cel dintâi, precum am arătat, a înțeles noua îndrumare ce trebuie să se dea istoriei care nu se cuvine să fie o simplă înșirare de fapte, ci are mai cu seamă menirea să oglindească întreaga și adevărata viață intelectuală, economică și politică a unui popor, și să arate cauzele determinante care au produs sirul faptelor ce închiagă istoria aceluiași popor.

Deasemenea în ramura filologiei dânsul, prin cunoștința multor limbi străine și mai ales a tuturor dialectelor slave, precum și prin operele sale limbistice săvârșite, a ocupat cât a trăit neîntrerupt și fără contestație vârful piramidei.

Prin urmare, cât va există un neam românesc, o limbă românească și o cultură românească, Hasdeu va străluci pe cerul cultural al neamului ca un luceafăr de mărimea întâia.

Dar ceeace înalță și mai mult această interesantă figură în încipuirea noastră și ne mișcă până la înduioșare, este dragostea nemărginită ce o încchinase fiicei sale Iulia. Dela moartea ei prematură, întâmplată, precum am zis, în floarea tinereței, Hasdeu n'a mai trăit o minută fără ca gândul, simțirea, visurile și toate faptele vieții sale să nu fi fost îndreptate exclusiv spre amintirea iubitei fiice. Timpul care cu aripa sa tămăduitoare îndulcește totul, lui din contra îi ațâță și mai mult dragostea aceasta prelungită dincolo de mormânt, aşă încât, suggestionat aș putea zice, el o simțiă pretutindeni ca o umbră binefăcătoare, ca o ființă ideală, îndumnezeită, ce-i întovărășiă căpătâiul de noapte, îi îndulciă suferințele și-i exaltă bucuriile. În excitarea sa nervoasă, el o vedeă chiar aevea, îi ascultă glasul, îi urmă poveștele, și astfel avea iluzia, dacă nu chiar certitudinea că ea trăește o a doua viață. Dacă în rigorismul unor materialiști neîndupla că această dragoste neobișnuită ar părea o slăbiciune,—o Doamne! ce sublimă, ce înălțătoare este totuș această slăbiciune care revarsă în mod statornic din inima îndureratului părinte o dulce poezie peste mormântul scumpei sale fiice!

Apoi dela o vreme marele Maistru al neamului,

îmbătrânit, obosit, nemai având orizonuri deschise înaintea sa, s'a retras în singurătatea Carpaților, unde își zidise un castel fantastic care simbolizează toate credințele lui mistice și toată dragostea lui pentru Iulia.

Acolo, fiindu-i închise porțile viitorului, spiritul său putea în schimb să-și exploreze în liniște trecutul, o țară imensă, bogată, singura de care se mai putea bucură.

Acolo ca un geniu al pădurilor și-a trăit cele din urmă zile ce-i rezervase Dumnezeu și apoi încet, încet s'a stins, el, ultimul văstar al neamului său, s'a stins cum se stinge un frumos asfințit de soare, iar sufletul lui ușurat de povara pământească s'a dus să-și îmbrățișeze fiica în plaiurile nemuririi.

Cu strângere de inimă, stimați Colegi, am întreprins să vorbesc despre Hasdeu în această înaltă instituție de cultură. Rog deci să fiu iertat de greșelile ce voiu fi comis, căci dacă nu voiu fi fost în stare să pun în relief, cum aş fi vrut, nemuritoarea lui figură, vina este că el a fost un prea mare model pentru slabul meu penel.

Față de dânsul, de trecutul lui, de opera lui, eu, umilul său urmaș, m'am simțit intimidat, micșorat, întocmai cum s'ar simți un om în fața unui munte mare care îi dă impresia că niciodată nul va putea urcă.

Posteritatea însă va aprecia mai bine pe Hasdeu și-l va ridică pe piedestalul de onoare ce se cuvine

unei asemenea naturi privilegiate, înzestrate cu atâtea daruri de mâna lui Dumnezeu.

Eu unul când mă uit aici împrejur în această ilustră incintă, par că nu-mi vine a crede că Hasdeu lipsește; par că tot îmi vine să cauț pe acel scaun ros de lungă să sedere, pe maiestuosul bătrân cu chipul de prooroc, știitor de multe lucruri din lumea aevea și poate și din alte lumi, întru atâta lipsa lui ne surprinde, întru atâta geniul are darul de a semănă cu nemurirea.

Hasdeu e dintre acele făpturi alese cari n'ar fi trebuit să moară, căci e păcat să se risipească în neant atâtea mari însușiri izvorite din dărcenia divină.

Dar ce zic eu?.... Hasdeu n'a murit și nu putea să moară. Prin însăș poarta morții el a intrat în nemurire. El e mai viu decât oricând în amintirea și în inimile noastre, deoarece astăzi figura lui înseninată, desbrăcată de haina pământească, apare mai frumoasă privită prin prisma dreptei judecăți.

Numele lui va răsună deci pururea nu numai sub această strălucită cupolă, ci și în orice loc și în orice timp va trăi o gintă româneaseă pe coaja pământului.

Și acum, stimați Colegi, dați-mi voie să-mi încheiu cuvântarea aducând prinosul meu de dragoste, admirăriune și respect umbrei marelui Basarabian care a lăsat în urmă-i un gol ce cu anevoie se va umplea, căci oameni ca Hasdeu nu se nasc în toate zilele.

RĂSPUNSUL D-LUI IACOB C. NEGRUZZI

LA

DISCURSUL DE RECEPTIUNE

RĂSPUNSUL D-LUI IACOB C. NEGRUZZI

LA

DISCURSUL DE RECEPȚIUNE AL D-LUI NICOLAE GANE

*Domnilor și stimați colegi,
Iubite coleg și vechiu amic,*

Este interesant și totodată caracteristic ca înalță instituție de cultură, ce se numește Academia Română, să chieme succesiv, la ocuparea aceluiaș fotoliu, doi bărbați aşă de deosebiți în toate privințele, cum a fost ilustrul nostru coleg Bogdan Petriceicu-Hasdeu și cum este Nicu Gane, iubitul nostru coleg actual.

Este, în adevăr, greu de închipuit un contrast mai mare decât cel ce prezintă acești doi oameni de litere.

Modul lor de a concepe lumea și viața, felul lor de a cugetă și de a scrie, întreaga lor mentalitate, chiar și caracterul și sentimentele lor intime, sunt cele mai deosebite, chiar cele mai opuse.

Regretatul nostru confrate Hasdeu s'a încercat în toate genurile literare și s'a ilustrat ca istoric și ca filolog. El a început prin a scrie anecdotă, nuvele, poezioare, un roman : Duduca Mămuca și chiar câteva drame : Domnița Ruxandra, Petru Rareș. În intervale el a scris monografii istorice, ca de ex. : Ioan Vodă cel Cumplit. După aceea, adâncindu-se tot mai mult în studiul trecutului națiunii noastre, se poate zice că el a creat Istoria critică a Românilor. Trecând în urmă la studiul filologiei, spiritul său ager a pătruns repede și cu limpezime în toate secretele acestei științe, precum dă o strălucită doavadă începutul dicționarului „*Magnum Etymologicum*”, ce se găsește în mânilo noastre, dar care a rămas neisprăvit. Iar spre seara vieții sale studiul fenomenelor misterioase, aşă zise spiritiste, l-au învăluit în aşă fel, că ele au absorbit aproape întreaga sa activitate intelectuală.

Negreșit că, cu o putere productivă aşă de multiplă și de variată, omul înzestrat cu talentul cel mai mare nu poate reuși de o potrivă în toate genurile. De aceea și posteritatea va constată la Hasdeu o deosebire însemnată în meritul diferitelor specii de scrieri ale sale.

Hasdeu a fost bărbatul erudit, cercetătorul fin, omul de spirit ager și pătrunzător; el nu a fost omul imaginației vaste, nici al sentimentelor calde și profunde, și spre marea pagubă a istoriografiei și filologiei române, nici al statonniciei lucrării.

Sub ce aspect cu totul altul te înfățișezi tu, iubite coleg! După exemplul scriitorilor antichițății, al poeților Renașterii italiene și al autorilor clasici francezi din secolul al XVII-lea, tu ai debutat și ai rămas statornic în acelaș gen în întreaga ta activitate literară.

Om al imaginației și al sentimentelor, fermecat de frumusețea pământului ce este al nostru și iubitor al poporului ce, într'un sir de aproape două mii de ani, s'a întemeiat și desvoltat pe scoarța lui, opera ta să a îndreptat spre descrierea acestei bucăți de pământ pe deoparte: a vieții, caracterului, înfățișării, obiceiurilor locuitorilor ei, pe de alta.

Nu voiu uită niciodată—căci impresiunile tineretei rămân deapururea vii în memorie—ele sunt, după cum se exprimă poetul Grigore Alexandrescu :

„tovărăše a vieții și fiice-a bucuriei“

nu voiu uită, zic, efectul ce a făcut în Societatea literară „Junimea“ din Iași, de curând înființată, și asupra mea în particular, cetirea întâiae nuvele ce ai scris: „Fluerul lui Ștefan“.

De mult nu se mai produsese adevărate nuvele originale în limba română și începuturile fericite făcute de Costache Negruzzi, Vasile Alexandri și puțin după dânsii de Alexandru Odobescu, toți iluștrii membri ai Academiei noastre, aproape nu mai avusese urmași.

Timpurile erau pe atunci foarte serioase și preocupațiile tuturora se învârtiau împrejurul unor evenimente grave și politice și sociale.

Cei dintâi trei ani de domnie ai lui Vodă Cuza au fost ocupați cu întemeierea Unirii țărilor surori, Unire al cărui jubileu de jumătate de secol l-a serbat cu entuziasm întreg poporul român la începutul anului acestuia. După ce, în urma infrângerii nesfârșitelor greutăți externe, acest act mareț se infăptui, veni epoca organizării noastre lăuntrice care, nu de ajuns studiată și pregătită de guvernele și adunările legiuitorare ce se urmăru repede unele după altele, dădu loc la o răsboire îndelungată între ideile și propunerile cele mai contradictorii.

Reforma care provoca luptele cele mai pasionate era cea rurală, fiindcă atingea interesele întregii populații dela cea mai avută până la cea mai săracă. Nici nu era altfel cu puțință într-o țară, care trăește și acum încă, dar pe atunci mai mult decât în zilele noastre, trăia numai din agricultură și din creșterea vitelor.

Vodă Cuza și Ministrul său Mihail Kogălniceanu, ilustrul nostru fost coleg și președinte, nerăbdători de a înlătură greutățile nesfârșite ce întâmpinau, crezură nimerit să decreteze reforma rurală chiar prin mijlocul unei loviri de stat și să o impună cu mare energie, dar și cu pripire.

Toată lumea fu lovită în interesele sale, mai

mult poate prin graba aplicării legii decât prin dispozițiile ei; și repede o parte foarte însemnată din bărbații cari, prin tradiție, erau deprinși să conducă poporul nostru, se înstrăină de Domnitor. Așa se întâmplă ca să se facă un gol în jurul celui dintâi Voevod ales din voința liberă a națiunii, după cum aşa de fericit te exprimi, iubite coleg, și aşa se explică cum din pătura intelligentă a poporului nu făcă nimeni un gest pentru a opri sau măcar a descurajă mișcarea revoluționară ce avea de scop îndepărțarea din scaunul domniei a întemeietorului Unirii și înlocuirea sa cu un Domnitor străin, după dorința exprimată, cu nouă ani înainte, de Adunările Naționale, numite Divanuri ad-hoc.

Din contra, între anii 1864 și 1866 mulți bărbați de seamă, chiar din prietenii intimi ai lui Vodă Cuza, între cari și Vasile Alexandri, dulcele nostru poet, se țineau cu totul la o parte de viața publică, întristați și discurajați, văzând cu părere de rău calea ce luase lucrurile în țară.

Situația la începutul anului 1866 era gravă și putea deveni chiar amenințătoare pentru Statul român, dacă Pronia cerească nu ne-ar fi ajutat să găsim pe bărbatul vrednic ce avea să ocupe tronul vacant și să întemeieze pentru toate timpurile domnia ereditară la noi; Domnul care a reînsuflat poporului nostru încrederea în sine și atât în zile de luptă, cât și în timp de pace, cu răbdare, ener-

gie, abnegație, înțelepciune și dreaptă cunipănire a prezidat în sir de patruzeci și trei de ani destinele patriei noastre.

Dar precum în mijlocul celor mai mari furtuni și revoluțiuni ce frământă planeta noastră, sunt vietăți cari merg neatinse calea lor înainte, aşă în mijlocul preocupării și îngrijorării generale, un cerc restrâns de tineri, ce nu se lăsase răpiți de suvoiul politic, căută mulțumire și placere în ocupațiile senine ale literaturii și științelor. O societate literară din Iași, „Junimea“, precum o denumise veneratul nostru membru onorar d-l Teodor Rosetti, se adună regulat odată pe săptămână pentru a cetă în comun: traduceri în proză și versuri din literaturile străine, studii de estetică, filologie, istorie, metafizică, descrieri ale naturii, povești și cântece culese din sânul poporului nostru, produceri originale din toate țările locuite de Români și ale membrilor cercului în special. Ei discutau îndelung sistema cea mai bună pentru scrierea limbii române, chestiune asupra căreia a domnit în sirul mai multor generații și mai cu seamă pe atunci, când abia se introduce în mod oficial alfabetul latin, în urma unei circulări a regretatului Ion Ghica, ilustru membru al Academiei, o confuziune desăvârșită; criticau cu nepărtinire operele vechi și nouă ce formau literatura națională, mai ales după principiile susținute și bazele așezate de ilustrul nostru confrate d-l T.

Maiorescu și, în sfârșit, țineau regulat conferințe publice — numite prelecțiuni populare — despre subiecțele cele mai diverse cu cari se ocupă spiritul omenesc.

In una din acele seri plăcute se cetă deci nuvelata „Fluerul lui Ștefan“ și toți ascultătorii au rămas încântați de poezia cuprinsă în descrierea fermecătorului colț de pământ ce se numește Brădătelul, de simplicitatea sentimentală a persoanelor și de frumusețea limbii în care naratiunea era scrisă.

Toți membrii societății, din cari câțiva sunt prezenti aicea — d-nii Maiorescu, Caragiani, Quintescu — te-au lăudat atunci și te-au îndemnat să urmezi calea începută.

Și ne-ai ascultat.

Ai avut fericirea să îmbogățești literatura română cu un sir de nuvele, povestiri, poezii lirice, manifestări ale sentimentelor celor mai nobile ale sufletului tău și cu o traducere în versuri din cea mai vestită poemă ce s'a produs la popoarele moderne.

Rând pe rând eu personal am avut mulțumirea să public în revista *Convorbiri Literare*, pe care am condus-o aproape treizeci de ani, mai toate zămisirile imaginației și talentului tău.

Am publicat nuvelele tale istorice ca „Petru Rareș“, „Stejarul din Borzești“, fantastica povestire „Domnița Ruxandra“; nuvele tragicе ca „Şanta“ și „Piatra lui Osman“, în care se găsește o măes-

trită descriere a Bistriței și călătoriei pe plute dela Dorna la Piatra; ai trimis *Convorbirilor Literare* istorisiri vesele și pline de *humour*, precum : „Două Nebunii“, „Vânătoarea“ și în deobște toate descrierile plăcerilor și petrecerilor tale vânătorești ; ai compus povestiri stranii ca imagine, cum sunt „Sf. Andrei“ și „In Vacanțe“, și în sfârșit altele pline de o gingășă duioșie, precum „Duduca Bălașa“, „Aliuță“ și „Andrei Florea Curcanul“. Această din urmă nuvelă avu cu drept cuvânt un mare răsunet în publicul nostru, căci, afară de frumusețea limbii în care e scrisă, ea a fost cea dintâi bucată literară în proză ce-și luase ca suiect scene din recentul răsboiu al Independenței și caracterizarea ostașului, în special a dorobanțului român. Exemplul tău avu mulți urmași, printre cari, răsărind dintr'un număr nesfârșit de nealeși și nechiamați, câțivă scriitori distinși, ca stimatul nostru coleg d-l Duiliu Zamfirescu, regretatul nostru confrate Dimitrie Ollănescu și cunoscutul nuvelist premiat de Academie, d-l Mihail Sadoveanu.

Pe lângă mai multe volume de proză, ai scris un sir de versuri, cari vor plăcea totdeauna. De parte de tine tânguirile multor poeți, cari își cântă suferințele sufletești din cauza neîmplinirii dorințelor lor nemărginite, relei alcătuiri a lumii și societății, nestatorniciei sentimentelor umane sau absolutei noastre neputințe de a pătrunde în mis-

terul existenței. Tu nu calci pe această cale bătută, ci, vorbind mai mult de mulțumirile decât de durerile și neajunsurile vieții, privești cu inimă împăcată la ceeace ne pregătește implacabila soartă. Ca și Horațiu, care ne recomandă să păstrăm în totdeauna un cuget demn și egal—aequam mentem,—tu te uiți cu liniște la sosirea inexorabilă a sfârșitului, care turbură sau însăjimantă pe atâți muritori. Intr'o poezie ce-mi adresezi cu ocazunea zilei tale de naștere, se manifestă toată seninătatea cugetului tău față de trecerea nemiloasă a anilor și venirea bătrâneței :

Vin, amice din pruncie,
Să ciocnim două pahare.
Voiu să trec cu voie bună
În a iernelor hotare.

Și cu voie bună ai făcut acest pas, căci ți-ai păstrat productivitatea literară, pe care mulți dintre noi nu o mai au. Chiar în timpurile din urmă ai mai scris câteva volume de proză: „Spice“, „Pagini răslețe“, „Zile trăite“, și altele, demne în totul de operele tinereței tale.

De mult ar fi fost indicat să intri ca membru activ în mijlocul nostru, și totuș a fost o întârziere, precum s'a întâmplat și în alte corpuri învățate din țările cele mai înaintate în cultură și civilizație. Și dacă îmi este iertat să compar lucruri mici cu cele mari: Si licet parva componere

magnis, chiar în Academia cea mai celebră, cea franceză, care de aproape trei secole aruncă în depărtările cele mai mari o lumină și o strălucire aşă de vie, s'au primit adesea abia foarte târziu scriitorii cei mai talentați, ba autorul dramatic francez cel mai mare, al căruia geniu incomparabil a mărit mai mult ca oricare altul gloria literară a patriei sale, nu a fost niciodată ales membru al Academiei franceze.

Pentru aceea epigonii, membrii urmași din strălucitul corp i-au așezat bustul în sala ședințelor și i-au făcut vestita inscripție:

Rien ne manque à sa gloire, il manqua à la nôtre.

Noi însă, fie din cauza numărului mai restrâns al bărbaților culți, fie că, născuți într'un secol de egalitate, am știut să netezim colțurile ascuțite ce despărțiau aiurea sau despart încă deosebitele pături sociale, am știut totdeauna să facem dreptate până la urmă și să chiemăm în mijlocul nostru pe toți bărbații de merit și de talent ce s'au distins pe tărâmul literelor sau științelor.

Fii dar bine venit între noi, iubite coleg și amic, și primește urările ce-ți facem ca în bătrânețea verde de care te bucuri să adaogi încă multe verigi la lanțul scrierilor tale, spre îmbogățirea literaturii naționale și bucuria tuturor membrilor din Academia Română.

TABLA DE MATERII

	Pag.
1. Ciubucul logofătului Manole Buhuș	5
2. O serbare școlară (Amintire)	35
3. Mângâiere	53
4. Poveste de Crăciun	63
5. Alecsandri-Eminescu	79
6. La desvăluirea statuiei lui Vasile Alexandri, în Iași, 1906	86
7. Jubileul „Convorbirilor Literare“	95
8. La mormântul lui Mihail Kogălniceanu (3 Iulie 1902). .	101
9. Două lumi	109
10. 24 Ianuarie 1859—1909	127
11. Bogdan Petriceicu-Hasdeu, discurs de recepțiune la Academia Română	141
12. Răspunsul d-lui Iacob C. Negrucci la discursul de recepțiune	169

VERIFICAT
2017

Cărți literare editate de aceeașă librărie

COLEȚIUNEA
SFETEA

		L. R.
V. ALEXANDRI.	Despot-Vodă	1.—
M. EMINESCU	Proză	1.—
C. NEGRUZZI	Poezii și Teatru	1.—
IOAN SĂNDULESCU	Poezia Lirică din timpul răsbojului pentru neațărnare 1877—1878	1.—
BERNARDIN DE SAINT-PIERRE	Paul și Virginia și Coliba Indiană	1.—
GORUN	Robinson în țara românească	1.—
ÎN GANE	Spice	1.—
GR. COARTU	Din viața țărănească	1.50
G. COŞBUC	Fire de tort, poezii	2.50
—	Cântece de vitejie	1.—
—	Chrestomafia pentru toți Românii	—.90
—	Răsboiul nostru pentru neațărnare	—.95
—	Povestea unei coroane de oțel	1.50
—	Sacontala	5.—
—	Aenis	2.50
L. DAUȘ	Dușmanii neamului	2.50
BUCURA DUMBRĂVĂ	Haiducul	2.—
ALEX. GHERGHEL	Cântece în amurg	2.50
A. HOLBAN	Oameni celebri din antichitate	3.50
H. LECCA	Cancer la inimă	1.—
S. NĂDEJDE	Patimi	2.—
—	Robia Banului	2.—
I. SLAVICI	Din bătrâni — Manea	2.50
TH. SPERANTIA	Anecdote populare I	2.50
—	" " II	2.50

VERIFICAT
2017